

Лезги газет

**Жуван Ватан, ватанэглияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 31 (10988) хемис 5–август, 2021 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Гъар юкъуз - 450 кас

къван...

3-августдиз Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова коронавирус чукунин вилик пад къунин рекъий республикадин Оперштабдин нубатдин заседание къиле тухвана.

Санитариядинни тлугвалдин гъаларин, вирусдиз акси серенжемрин, медицинадин рекъий агъалийриз ерилу куьмек гунин, ковиддиз акси рапар ягъунин месэлайрилай гъейри, мелидараяр медицинадин кислороддалди ва герек тир маса тадаракаралди таъминаруниси къетлен фикир гана. Эхиримжи варцара COVID-19 акатзавайбурун къадар республикада артух жезвайвилай и месэла иллаки важиблу я.

Республикадин регъбер Сергей Меликова, духтуррин делилар фикирда къуна, къейд авурвал, медицинадин куьмек къан жезвайбурун къадар пара жезва: гъар юкъуз тахминан 200-205 кас ковид ака-тайбуру дуьздак акъатзава. Майдин вацран юкъвара гъар юкъуз винел акъудай начагъбурун къадар 40-50 тир. Дагъустанда гъар юкъуз 450 кас къван коронавирусдикди ва ст'алжмеддикди начагъ жезвайбуру малум жезва.

Региондин Къили тлугвалдихъ галаз женг тухузвай, агъалийриз куьмекар гузвай медкьуллугъчийриз, студентриз-медикриз, волонтерриз чухсагул малумарна. С.Меликова резервдин чарпайрин къадар 20 процентдилай т'имил тахъун герек тирди рикел жкана. И махсадалди республикадин аялрин азарханада 50 чарпай кардик кутунва, Махачкъалада авай “РЖД-Медицина” клиникадин азарханада - 40 чарпай.

Къенин юкъуз азарлуьрилай тахминан

1700 кас (начагъбурун умуми къадардин 30 процент) четин ва лап четин гъалда авайбуру я. Нетижанда кислороддин игъти-ж гъаф жезва. С.Меликова маса регионрай кислород агакъарунин къвалах гегъеншарун чарасуз тирди къейдна.

“Республикадин Гъукуматдивай за медицинадин идарайра герек къадар кислород хъун патал тади гъалара серенжемар къабулун т'алабзава. Региондин промышленностдинни алишверишдин министерстводин вилик къенин юкъуз эцигнавай къилин месэла мелидараяр кислороддалди таъминарун я”, - тагъкимарна С.Меликова.

Къейд авурвал, коронавирусдик рекъизвай инсанрин къадарни Дагъустанда гъаф жезва. Къве йикъан къене 31 кас къена. Себебарни ашкарабуру я: рапар ягъунин еришар яваш тир, инсанрин гегъенш къатар тлугвалдиз акси серенжемрал амал ийизва.

“Заландиз азарлу хъанвайбурун арада вакцинация авурдалай къулухъ азарханадин чарпайдал акъатай са касни авач. Къе шегъеррин агъалияр мехъерар авун патал районриз хъфизва. Азарлуьрин къадар гъаф тахъун патал чна таъсилрудаказ тухузвай къвалахрилай инсанрин уьмуьрар аслу жезва. Виридалайни гъаф къурху кутазвай кар ам я хъи, рекъизвайбурун арада жегъиларни ава”, - лагъана С.Меликова муниципалитетдин регъберриз. Ада къелунин цийи йис алуькъдалди вакцинация къиле тухун чарасуз тирди рикел жкана.

Коронавирусдик акси рапар ягъунин еришар, республикадин регъбердин гафаралди, эхиримжи йикъара йигин жезва. Июлдиз 100 агъурдалай гъаф ксари рапар янава. Гъа са вахтунда республикадив

жуьреба-жуьре вакцинайрин 297 агъур доза агакънава. Республикада тешкилнавай вакцинациядин пунктари алай вахтунда гъар юкъуз 14 агъур касдиз рапар ядай мумкинвал гузва.

Алатай вацра РД-дин гъукуматдин санитариядин къилин духтурди акъудай къарардал асаслу яз, медицинадин, образованидин, алишверишдин, энергетикадин, СМИ-рин, ЖКХ-дин, жемиятдин улакърин ва тлунрин хилера къвалахзавайбуру коронавирусдик акси рапар ягъун чарасузарнава.

Къейд авурвал, ватандашриз рапар ягъуникай къил къакъуддай ихтиярарни ава, амма и дуьшуйшда абур чпи къилиз акъудзавай къвалахрилай къерех хъун герек я. Чарасуздаказ рапар ягъунин къарар къилиз акъудзавай гъаларин патухъай С.Меликова гъафтедин къене вичив делилар агакъарун РД-дин Гъукуматдал тапшурмишна.

Ковиддиз акси рапар янавайвилини гъакъиндай шагъидвалзавай къалп документар маса гунихъ галаз алакълу делиларни улкъведин регионра, гъа жергедай яз Дагъустандани ашкара хъанва. И жигъетдай РД-дин къенепатан крарин министрдин заместитель Д.Гутырьди хабар гайивал, Махачкъала шегъердин са поликлиникадин медкьуллугъчийри пулдин пишкешдихъ 6 касдиз вакцинациядин патухъай тапан документар гайи делил дуьздак акъуднава. С.Меликова ихътин тахсиркарвилериз рехъ гузвай дуьшуйшрин вилик пад къун патал къайдаяр хуьдай органриз мумкин тир вири жуьредин серенжемар къабулуниз звер гана.

Оперштабдин заседанидикдай галай-галайвал “Лезги газетдин” сайтдай къелиз жеда.

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Газарин чкадал бананар?..

Картуфарни газарар лагъайтла, за къатлайвал, саки 2-3 сеферда багъа хъанва. Чебни, са гъинай ятла, Египетдай, Туьркиядай, масанрай гъанвайбуру.

Им вуч лагъай гъаф я? Яраб чулава накъвадин майданрин сан-гъисаб авачир Урусатда картуфарни газарар хъжезмач жал?

► 4

МЕДЕНИЯТ

Хъсан адетриз вафалу жен

Алай девирда акъалтзавай неси чпин бубайрин хъсан адетралди тербияла-мишун чарасузвиле элкьвенва. Малум тирвал, алай аямда аялдиз тамам тербия гунин жигъетдай ахлакъдин ерийриз фикир гун са акъван пайгарзавачирди чаз ачухдиз акъазва. Гъафбуруз чпин халкъдин медениятдин ерийрикай эсилпагъ хабар авач.

► 5

ИФС

Расим Гъажидикай ва адан эсеррикай

Расим Гъажидин “Стхайрин йифен гуьруьш” повесть 1977-йисуз “Роман-газета” журналдиз акъатунни лап къетлен вакъиа тир. Вучиз лагъайтла, и журналдиз эдеби-ятдин “акъулайрин” эсерар тир акъатзавайди. Амма Расим Гъажидин т'вар Урусатдин къелзавайбурун гегъенш къатариз гъеле малум тушир.

► 6

ЭКОНОМИКА

Зурба проекрикай сад

Алай вахтунда Сулейман-Стальский районди багъманчивилай Дагъустан Республикада, бязи хилерай Россиядин Федерациядани къвенкъечи чкаяр къазва. Агро-промышленный комплекс вилик тухуниз “Полоса” ООО-да “Ст'алприн багълар” инвестициядин проект-миллиардик уьмуьрдиз кечирмишунни еке куьмек гузва.

► 8

САГЪЛАМВАЛ

Вилерин экв вучиз зайиф жезва?

Эхиримжи йисара яргъал алай затлар хъсандиз акван тийизвайбурун къадар артух жезва. Себеб вуч я лагъайтла, гъеле гъевчизамаз (2-5 йисан яшара аваз) аялдин вилерал артухан пар акъалтзава: дидейри чпин аялар смартфонрай мультикар килигунал желбзава.

► 9

ХАБАРАТ

Хъсан пешекаррикай сад

2019-2020-йисара Эльмира Эдуардовнади “36,6” компаниядин виридалайни хъсан тренер лагъай т'варни къачуна. Ада улкъведин меркезда ва маса субъектра тухузвай пешекарвилини конкурсра, интеллектуальный къугъунрани иштиракзава, анра къвенкъечи чкаяр къазва.

► 12

30-июлдиз РФ-дин экономикадин жигъетдай вилик финин министр Максим Решетников Дагъустан Республикада кваллахдин рекъяй мугъманвиле хъана. Програмада регионда са жерге серенжемар тешилун къалурнавай. Абурукай къилинди республикада карчивал ва бизнес хъендикай хкудун патал серенжемар къабулун тир. Месэляяр гялуни карда Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамарзавай Сергей Меликова ва гьукуматдин векилри иштиракна.

Максим Решетникован гафаралди, кар алай месэла Дагъустан Республика экономикадин жигъетдай виликди тухудай цийи жууре (модель) арадал гьун я. Ада регион виликди финиз къецди гузвай четинвилер алуддай ва экономика хкаждай алава мумкинвилер ачухдай шартлар яратмишда.

ард манатдив агакна атанва. Пландин тапшургуяр 100 процентдин тамарнава. Алатай йисан гъа и вахтунив гекъигайла, вилик финин еришди 144 процент тешилзава.

“Бизнес вилик тухун патал къиле тухузвай серенжемрин сергъятра аваз чна са бязи налогрин къадар саки къве се-

Дагъустанда - мугъманвиле

“Дагъустан промышленностдин жигъетдай виликди физвай кар алай центрайрикай сад. Къилинд месэла алай вахтунда региондин мулкунал кардик квай бизнес хъендикай хкудун я. И рекъе, вири къуватар сад авуна, ахтин шартлар яратмишна ва карчийр инанмишарна кланда хъи, герек зегъмет члугвазвай гъар са работник хуыз алакьин, гъа са вахтунда налогрин гун. Бизнес ва карчивал хъендикай хкудуни республикадиз алава инвестицияр желбдай къуватар артухарда”, - лагъана М.Решетникова.

Республикадин руководителди атанвай мугъманар хушвилелди къабулна, абур Дагъустандиз къезвайди ва иниз практикадинни методикадин куьмекар гузвайди сад лагъай сеферда туширди къейдна. Регион экономикадинни яшайишдин рекъерай вилик тухун патал тади гьалда гъална кланзавай месэляяр тимил туш. “Къейдна кланда хъи, - лагъана Сергей Меликова, - и жигъетдай чаз гузвай куьмекди ва чи алахъунрини республика экономикадин жигъетдай виликди фин Россиядин юкъван дережайрив агакьарун лазим я. Чун патал им эвелимжи месэла я”. Региондин Къилин инин месэляриз дериндай фикир гунай министрдииз сагърай лагъана.

Дагъустандин социально-экономический гьалара, субъектдин руководителдин фикирдалди, санлай къачурла, яваш-яваш ятлани, виликди финин гьерекал авайди гьиссзава. 2021-йисуз республикади Россиядин государстводин 26 программада иштиракзава. И серенжемри санлай 50 миллиард манатдив агакна финансар желбзава. Республикади гьакл 22 миллиард манатдин къимет авай милли 12 проект къилиз акъудуна иштиракзава. Ибурукай гъилевай йисан сад лагъай паюна Дагъустандин сад авунвай бюджетдиз налогринни маса жуьрейрин къазанжийар 25 милли-

ферда агъузрунин къарар къабулна”, - къейдна субъектдин къили. Ада гьакл республикадин мулкунал 2020-йисан 1-июлдиз налогар квалтунин махсус къайда - “пешекарвилини къазанжийрал налог” кардик кутунвайди раижна. Ада агъалийриз карчивал авайдалай хъсан шартлара виликди тухудай мумкинвилер артухарун лазим я.

Виридалайни къетлен, вичиз фикир тагана таз тежер месэлярикай сад, Дагъустандин Къилин къейд авурвал, республика еридин целди таъминарун ва цийи водоводар кардик кутун я. Иник Махачкъаладин чиркин ятар михъдай тадаракар ва коллектор эцигна куьтягун, гьакни ахтинбур региондин вири шегъерра кардик кутун ква. Республикада чимивилинни энергетикадин комплексда гьалар хъсанарунин месэлаи важиблуди я.

* * *

РФ-дин экономикадин жигъетдай вилик финин министр Максим Решетникова Дагъустандин журналистриз малумарайвал, Дербент шегъер тамамдаказ еримлу авунин пландик улакьрин, ЖКХ-дин, туризмдин хилериз талуьк 80-далай виниз серенжемар акатнава.

Рикел хкин, 14-апрелдиз РФ-дин Гьукуматдин Председатель Михаил Мишустин кваллахдин рекъяй Дагъустандиз атуни нетижада са жерге тапшургуяр тамарунин сиягъ туйкьурнай. Абурукай сад 2025-йисалди Дербент вилик тухунин гъазурвилер акунин план тир.

“Дербент еримлу авунин план республикадин теклифрин бинедаллаз гъазурнава. Алай вахтунда ведомстворихъ галаз меслятар, веревирдер авунин гьерекал къиле физва”, - лагъана М.Решетникова.

Ада алава хъувурвал, къадим шегъер тамамдаказ вилик тухунин крар къилиз акъудун патал федеральный гьукуматдин патай куьмекар агакьда.

Диде-бубайриз куьмекдай такъатар

байрив агакна. Гъа жергедай яз - Дагъустандин хизанрини.

Твар къунвай пулдин куьмекар 6 йисалай 18 йисал къван яшара авай аялриз талуьк я. Мектебрин 9-классар куьтягъна, колледжрик, училищейрик экейнавай, 18 йисалай артух яшар тамам тахъанвай жегъилризни, сагъламвилин мумкинвилерал сергъят алай, 18-23 йисан яшара авай, чпи умуми образованидин программарай чирвилер къачун давамарзавай жегъилризни талуьк я.

Винидихъ къалурнавай яшара авай гъар са аялдал 10 агъзур манат гьалтзава. Гъакъикъатдани, аялар авай хизанриз авунвай и куьмекди диде-бубайрин гьил къазва. Исъята мектебдиз гъазур хъун патал хейлин затлар, тадаракар маса къачуна клан-зава, гъавилляй им диде-бубаяр патал хъсан пишкеш хъанва.

Уьлкведин чешмейрин делилралди, са сеферда гузвай такъатар патал санлай 200 млрд манатдилей гъаф пул чара авунва.

Къейд ийин, 10 агъзур манатдин такъатриз талуьк арзаяр диде-бубайривай Госкьуллугърин сайтда, Пенсийрин фондуна ва МФЦ-дин идарада вуьз жеда.

РФ-дин Президент Владимир Путина алай йисан 2-июлдиз акъудай “Аялар авай хизанриз са сеферда гудай пулдин такъатрин гъакъиндай” къарар сифтедай тайинарай муддатдилей къве гъафтедин фад къилиз акъудна.

Сифтедай и такъатар 16-августдилей башламишна гудайвал тир, амма гуьгъуьнлай, уьлкведин регъбердин теклифдалди, абур 2-августдиз диде-бубайрив агакьарун къетна. Ик, 17 миллион аялдииз талуьк такъатар чи уьлкведа анжах 2-августдиз абурун диде-бу-

Л.ФЕТГЪУЬЛАГЪ

Са делил къейд тавуна жедач, шегъерра шадлух мярекатрин залра мехъерар авунал къадагъа эцигнавайвилляй, мумкинвал авай хейлинбуру абур гъаятра, хуьрера къиле тухузва. Гъа са вахтунда тилитралди инсанар квалт жезвай чкайра вирусдиз акси бязи такъатар, анти-септикар гъакл “абур” паталди эцигнавай дуьшуьшар жезва. Амма ковид, сияпурвилериз, къайгъусузвилериз яб тагудай терс затл я. И кар бязибуру геж къатлана. Гъакъикъат ашкара я: гъатта чпин хсуи духтурар, алимар, медцентряр авай ксарни вирусдин вилик ажуз жезва.

COVID-19: Къиблепатан Дагъустанда гьалар

Чаз аквазва хъи, сифтедай коронавирсдин фендигарвал аннамиш тийиз хъайи хейлинбур эхиримжи вахтара игътиятлу хъанва. Ахътин инсанри чпин танишрик, мукъвабурук азар акатайдалай, чеб коронавирсдин къармахрай ахкъатайдалай къулухъ акси таблгъат тухузвайбурун фикирар инкарзава.

Тлугъвалдин гъужум республикада къизгъин хъанвайвилляй ватандашрик къалабулух акатзава. Ик тирвилляй азардиз акси рапар язавайбурун къадарни артух жезва. Коронавирус чуькунин вилик пад къунин Оперштабди 4-августдиз раижай делилралди, республикада 257 575 касди вирусдиз акси рапар янава.

Къиблепатан Дагъустанда коронавирсдин тлугъвалдин жигъетдай авай гьаларикай рахайтла, Ахъегъ районда эхиримжи гъафтеда ковид акатай 5 кас дуьздак акъудна. Муниципалитетда къиле феий совещанидал РД-дин Роспотребнадзордин Управленидин Ахъегъ районда авай векил А.Касимова къейд авурвал, гъевчи ва юкъван карчивилел машгъул ксари санитариядин рекъяй амал авуна клани истемешунар гьисаба такъуниди, тлугъвалдин жигъетдай районда гьалар пкди жезва.

Ахъегъ райондин ЦРБ-дин къилин духтур М.Мурсалова къейд авурвал, районда 2700-далай гъаф ксари рапар янава. Районда

“Гам-КОВИД-Вак” вакцинадин 430 доза ава, са компонентдин “ЭпиВакКорона” - саки 100.

Докузпара райондин ЦРБ-дин къилин духтур Ш.Бухсаеван гафаралди, районда тлугъвалдин жигъетдай эхиримжи гъафтеда гьалар пис хъанва. Сталжемдик азарлу хъанвай 29 кас дуьздак акъуднава, абурукай 13

стационарда сагъарзава. Коронавирус квай 2 кас малум я. Махачкъаладин, Дербентдин азарханайрив агакьарнавайбуруни ава. Гъафтедин эвел къилерин делилралди, районда 2114 касди ковиддиз акси рапарин къве компонентни янава.

Меьгарамдхуьруьн районда, 2-августдин делилралди, 3439 касди коронавирсдиз акси рапар янава.

4-августдиз гайи делилралди, Сулейман-Стальский райондин ЦРБ-да сталжемдик азарлу хъанвай 28 кас къатканва. Кваллин шартлара духтуррин гуьзчивилик 119 агъали ква. Райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, коронавирсдиз акси рапар янавайбурун къадар районда 3100-дав агакьзава.

Къурагъ райондин ЦРБ-дин къилин духтур А.Азимован гафаралди, районда алай вахтунда 11 кас медкъуллугъчийрин гуьзчивилик ква. Абурукай 6 кас коронавирус квайбурухъ галаз алакьаяр хъанвайбуру ва 5 кас стлалжем хъанвайбуру я. И вахтунда азарханада сталжемди тади гузвай 6 кас къатканва. Алай гъафтедин эвел къилерин делилралди, Къурагъ районда 2104 касди ковиддиз акси рапар янава. ЦРБ герек тир вири дарманралди таъмин я.

Пешекарри тестиькарзавайвал, тлугъвалдин винел гъалибвал къазанмишдай виридалайни важиблу ва таъсирлу рехъ сад я - ковиддиз акси рапар ягъун.

Масуб МАГЪМУДОВ,
отставкада авай полковник

Зи уьмуьрдин члехи пай патара акъатна. Гъевчи члавалай заз жуван таярихъ галаз дуствал къаз кландай. Зун квалел тиммил жедай. За жувалай сад-къев йисан члехибурхъ галаз чуьхуьнардай, балугъар къадай, тамуз фена, къурай кларасар гъидай, клерецар къватлдай. Заз дустар гзаф ава, - школайра, институтда санал клелайбур, Хив районда муаллимвиле, Къазахстанда, Пермский крайда МВД-дин органра кваллахдайла хъайибур. Абурун арада лезгийр, урусар, къазахар,

больницадиз тухвана. И кардикай зи дуст духтурдивай дустар Надираз, Далгатаз, Мегъамедэминаз хабар хъана, абур йифиз больницадиз акъатна. Дуст Гъабибуллагъ больницадин къилин духтурдин заместитель тир. Зани Гъабибуллагъа Къасумхуьруьн юкьван школада са классда клелнавайди тир. Гъабибуллагъан стха Ферзилагъ Дагъустандин здравоохраненидин министрдин заместитель тир. Гъабибуллагъа, хтул Дербентдин больницадиз тухвана кланда, гъана хъсан духтурар ава лагъана. Ада "тади куьмекдин" машин гъазурна, Махачкъаладиз вичин стха Ферзилагъаз зенгна, гъадан куьмекдалди Дербентда

дачир. Абурун арадани заз са дуст авай - Петр Павлович, пенсионер. Са юкьуз чна тлебиатдал ял язавай. Залай гъейри, вири челдонар тир. Петр Павловича лагъана: "Масуб Мавлудович, эгер куьне разивал гайитла, чна куьн челдонвилез къабулда". За разивал гана. Инал алайбур вирида сес гана ва зун челдонвилез къабулнай. Челдонар гзаф хъсан инсанар я. Абуруз гъахъвал кланда, абурун зегметдал рикл жеда. Вирибуруз чпин хуси майишатар ава. Абурун хъсан механизаторар я. Челдонри гъамиша заз куьмек гудай. Залай гъейри, абуру чпин арадиз маса кас мад къабулайди туш лугъудай.

Халкъар агуддай къуват

Масуб, Нурмегъамед ва Гъабибуллагъ

чеченар, аварар, яхулар, рутулар, украинвийр, чувашар, белоруссар ава. Зи дустар зун хътин адетдин инсанар я: зун хътин рабочияр, муаллимар, духтурар, алимар, офицерар, инженерар. Абуруз еке девлетар авач, анжах гъардаз недай са къас фу къазанмишдай мумкинвал ава. Зи дустар намуслубур, инсанвал къвайбур я. Маса жуьредин инсанрихъ галаз зун киле фидач.

Куьмек герек хъайила дустариз гъасятда чир жеда, абуру заз куьмек гуда, за куьмек тлааб тавуртлани. За зи дустарихъ галаз алакъяр гъамиша хуьзва. Чун сад-садан хийир-шийирдик ква. Зун алай вахтунда пенсияда ава, амма заз вахт тиммил жезва. Гагъ зун дустарин патав фида, гагъ абур захъ илифда. Гъелбетда, гзаф вахтунда зун зи багъда жезва, гектарникдин къай-гъуяр ийиз. Лугъун лазим я хъи, Аллагъди заз бязи рекъерай гана. Заз дустарни хъана гзаф, хъсан инсанрихъ галаз кваллах ийиз, гъабурун куьмекдалди закай члехи объединенидин руководителни хъана, зун депутатвилени хъана. Пис инсанарни зал дуьшуьш хъана, амма абурун къадар лап тиммил я. Гъелбетда, инсанри ваз гъуьрмет авун патал, эвелни-эвел жува инсанриз гъуьрмет авуна, жув дуьз тухвана кланда. Жув вине къуна, амайбур саймиш тавун ахлакъсузвал я.

Заз жуван дустарин къенивал, вафалувал къалурзавай са къев мисал гъиз кланзава. Муьжуд йис идалай вилик зи уьмуьрдин юлдаш Пермь шегъердиз фенвай, балайрин патав. Зун хтулни гваз хуьре авай. Хтул рекъин и патай муькуь патаз экъечдайла, винихъай къевзайла машинди яна, хтулдин квач хана, ам Сулейман-Стальский райондин

центральный больницада чун гуьзетиз духтурар акъвазна. Абурукай сад Дербентдин центральный больницадин травматологиядин отделениедин заведующий Эмирбег тир. Ада Гъабибуллагъахъ галаз санал мединститутда клелнавай. Чун Дербентдиз рекъе гъатзавай арада дуст Мегъамедэмина (ада виликдай РОВД-дин начальникдин заместителвиле кваллахнай) зав 10000 манат пул вугана ва лагъана: "Вун куьчедилай атанвайди я. И пул ваз герек къведа". И четин, дарих вахтунда дустарин куьмек, абуру чуьгувазай зегмет акурла, зи риклиз са тиммил регъят хъана. Эмирбег духтур килеваз, чав вири жуьредин куьмекар агакъна.

Алай йисан февралдин варз тир. Къуншиди заз зи кваллин къав къалурна. Шифер ацукънавай.

"Эгер ремонт тавуртла, къав чклида", - лагъана къуншиди.

Заз чи хуьрай устларар жагъанач. Вири кваллахрик къвай. Заз устлар герекзавайдакй дуст Къурбан-исмаилаз хабар хъана. Ам Бутхуьррай я. Ада Шихидхуьруьн юкьван школада тарихдин тарсар гузва. Касди чпин хуьрай устларар жагъурна, гъабурхъ галаз вичини кваллах ийиз, зи кваллин къав ремонт хъувуна, зун клевяй акъудна.

Пермский областда кваллахзавай вахтунда за кваллахдик кутур зи хуьруьнвиди са чуру кваллах авуна. Адан гъалар хъсанзавачир. Зи дуст урусдин куьмекдалди ам клевяй акъудна. Ихътин мисаларни гзаф гъиз жеда.

Пермский областда за кваллахзавай чкада яшамис жезвайбур урусар тир. Абуруз "челдонар" лугъудай. Абуру чпин арада масабур, гъатта масанрай атай урусарни та-

Зун 2005-йисуз пенсиядиз фена ва хайи хуьруьз - Цийи Макъаз хтана. Къунши Эминхуьре пенсиядиз фенвай къев полковник авай. Жими ва Мавлудин. Зун абурухъ галаз таниш, ахпа чун дустар хъана. Жимидин бине Къеандай я. Адан тухумдиз "Мудумар" лугъузва. И тухумдай са генерални вад полковник акъатна. И тухумдай заз са дуст мад ава, ам сварщик Играмудин я. Са юкьуз чун Играмудинан квалел ацукънавай. Ина мудумрин межлис авай. И тухумдин агъсакъал Велибег халуди лагъана: "Масуб! Эгер вуна разивал гайитла, чна вун чи тухумдиз къабулда". За разивал гана, мудумри сесер гана ва зун чпин тухумдиз къабулна.

2018-йисан августдин варз тир. Зун дуст Камилан теклифдалди Ботлихдиз фенвай. Ина "Андийская Бурка" фестивал къиле физвай. Иниз ботлихвийр, къунши райондин векилар къватл хъанвай. Заз гзаф гайила, за лагъана: "Зазни зи дуст Камилан чи хуьрерин ва лезгийринни аваррин арада халис дуствал тваз кланзава". И гафарин ван хъайила, авар халкъдин векилри гурлу капар янай. Зун гъавурда гъатна, адетдин авар халкъдиз чи лезги халкъ хуш я, абуруз чи халкъдихъ галаз дуствилин алакъяр къиле тухуз кланзава. Заз акъазва, алай вахтунда лезги гадайриз аваррин рушарикай уьмуьрдин юлдашар жезва. Са чи хуьруьз са шумуд аварви дишегъли гъанва.

Инсанрин, хуьрерин, районрин, республикайрин арада дуствал хъайила, дуьнья ислегъ, инсанрин яшайишни хъсанди жеда. Дуствал хуьн, мягъкем хуьн патал инсанри, жемиятдин тешкилатри, гъукуматдин идарайри гъамиша зегмет чуьгуна кланда.

Ван авуна Еке метлеб ава

Райсудин НАБИЕВ

Яратмишунрин дегънейриз эвичи тавуна, гзаф делилар винел акъуд тавуртлани, журналист, писатель, тарихчи Нариман Ибрагъимов заз фадлай таниш, газет клелзавайдаз адан кхьинрин хатл, михъи, лезги члал, тема ачухунин къайда хуш я. Келзавайди сифтедилай эхирдалди регъятдиз гъавурда гъатзава. Ихътин фикир желбдай ерияр авазва а касдин кхьинрихъ. Гъавилляй за "Лезги газетдай" адан макъала жагъурна, сифтебурукай яз клелзава. Икл клелуни зун ашкъиламишзава, журналистдин макъалайрай заз гзаф цийи затларикай хабар жезва, тарихдин хейлин делилар риклел хкъезва, алава яз, газет мад-ни клан жезва.

Мукъвара за адан "Риклелай ракъурна виже къведач" къил ганвай гегенш макъала ("Лезги газет", №25, 24-июнь, 3-чин) клелна. Садра ваь, гъелбетда, къведра дикъетдивди клелна.

Асул гъисабдай авторди тарихдин еке метлеб аваз хъайи, виликрай чи мектебра лап хъсан чкадал алаз кваллахай аялрин интернациональный дуствилекай ихтилатзава. Мадни алава хъувуртла, Къасумхуьрел тешкилнавай, а вахтара твар-ван авай урус ва къецепатан чларин муаллим Басаров Мисриди идара ийиз хъайи интернациональный клубдикай вижеваз риклел хъанва. Сагърай вун, Нариман стха, и кардай. Заз Басаров хъсандиз чидай. Орджоникидзеда клелдайла (заочно), сессийра чун санал жедай. Пионеррихъ галаз кваллахдайлани, чун мукъвал-мукъвал санал алай, интернациональный клубдин кваллахрикай, хтай чарарикай, откриткайрикай, бандеролрикай сада-садаз ахъайдай. Зун а вахтунда районда хъсан вожатыйрикай сад тир. Чазни клуб авай. Аниз масанрайни инсанар къведай, ана авай альбомриз ва маса затлариз тамашдай, тежриба чирдай. Райондин пионерринни школьникрин кваллин директор Альберт Къасумова ва адан заместитель, методист Азимов Азиза (рагъмет хуьрай чпиз) чи кваллахриз виниз тир къиметни гудай, семинаррал чешне яз къалурдай.

Эхъ, интернациональный дуствилеихъ вири вахтара еке метлеб, руьгъдин къуват хъайиди я. Инлай къулухъни жеда. Макъалада къейднавай муаллим Евгений Тота дуьз лаганва и жигъетдай. Ахътин КИД-ар интернетдин ва маса такъатрин куьмекралди тешкилиз, дуствал гегеншариз жедайдал шак алач. Сифте нубатда жуван улкъведин къенепата: республикада, районда, хуьре. Ирс, тарих хвена кланда. Масада ийидач и кар. Тарихдин сесинив, члехибур вилик кваз, ван ийиз тун чи буржи я.

Агалкъунар хуьрай

Аялри, жаванри, гъеле мектебдин суьредамаз, чпин арада, клелунрилай алаятайла, гележегдикай, пешейрикай, абур къачун патал чпи вуч авуна кланда-тла, гъадакай ихтилатар, суьгъбетар ийида. Им тлебии кар я. Абуруз ухшар рахунар и макъалада вичикай ихтилат физвай Саругъланов Рустамаман, Уружбегов Ашуран, Уружбегов Самиран, Алхасов Абдурагъиман ва маса жегъилрин арадани хъанай. Абурукай бязибур чпин пешейр аскервилеихъни техникадихъ, информатикадихъ галаз алакъялу ийизвай. Чпин фикир дуьзди яни, тушни чирун патал муаллимривайни хабарар къадай. Абурун арадай **САРУГЪЛАНОВ Рустама** вичиз техника, офицервилин пеше кланзавайди, компьютердин технологияр гзаф бегенмишзавайди лугъудай. Акъаз-такъаз вахтар алатна. Рустама 2016-йисуз Курхуьруьн 2-нумрадин юкьван мектеб лап хъсандиз куьтягъна. Имтигъанрай виниз тир баллар къачуна.

Аттестат гъиле гъатай Рустама яргъалди фикирар хъувунач, лазим тир чарар гъазурна, Москвадиз лув гана. Ина ада Серпухов шегъерда авай Петр Великийдин стратегиядин метлебин ракетайрин Военный академиядиз (ОРВА РВЕН) документар вугана ва гъана акъвазна, экзаменризни гъазурвал акуна. Ина жаван "РВСН-дин алакъядин системаяр ва такъатар" факультетдик экечна. И факультетда адан стха Вагифани клелнай. Рустама жавабдарвал лап рикливай гъиссна, сифтедилай хъсандиз клелна. Чирвилер деринбур къачуналди, 2021-йисан июндиз анаг куьтягъна. Куьнерал лейтенантвилин реклврекв гудай къизилдин хътин чинер алаз и йикъара отпускдиз хуьруьз хтанвай. Акур муаллими, ярар-дустари, танишри Рустамаз военный академия куьтягъун ва риклин мурадлив агакъун мубаракна.

Дерин чирвилер ва гъазурвал авай лейтенант гележегда къулгун патал Оренбургдин областдин Ясный поселокдиз рекъе тунва. Вахъ мягъкем сагъламвал, аскервиле агалкъунар хуьрай, Рустам!

Веревирдер Газаррин чкадал бананар?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературанин отделдин редактор

Аламатдин суал я. Газаррин чка яваш-яваш бананри кьазва жал? Гьикл жедатла, эгер газаррин чкадал чна гьазурзавай шурпайрикни, ашарикни, кьеле твазвай келем-рикни бананар кутуртла?..

Бес ихтин суал гьинай я? Гьикл арадал атайди ятла?

И суал и мукьвара ОТР каналдай кьалурау са жерге сюжетра веревирдзавай. Ана неинки чи базарра газарар, гьакл хейлин маса майварни (картуфар, келемар, чугундурар) кьит, гьа са вахтунда абурун кьиметарни такур жуьреда багьа хьанвайди раижзавай.

И карди зи рикел чи базарар гьана. Чина гьакьван ужуж яни газарарни, картуфарни, чугундурарни, помидорарни, афнирарни? Гатун циг я, амма чи меркездин базарра помидорринни афнирарни кьиметар мартдин вацранбуру яз ама. Лап усалбурун кьимет 70-80 манатдал аватнава. Таза помидорар - 150-200 манатдай!

Картуфарни газарар лагьайтла, за кьатлайвал, саки 2-3 сеферда багьа хьанва. Чибни, са гьинай ятла, Египетдай, Туркиядай, масанрай гьанвайбуру.

Им вуч лагьай гаф я? Яраб чулаван накьвадин майданрин сан-гьисаб авачир Урусатда картуфарни газарар хъжезмач жал?

Дагъустанда, месела, Дербент, Мегьарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский, Хив, Кьурагь, Табасаран, маса районрин чилерал помидорарни афнирарни экьечзамачни? Чи арандин чилер гьакьван яванбуру жал?..

Заз саки 11 йисуз Самурда яшамиз жедай кьисмет хьана. Ана, халкьди лугьузвайвал, жувазни акурвал, гьакл кьвал чиле акурайтлани, ада дувул яда, бегьер гуда.

"Перестройка" лугьудайди галукуьвалди, чи базарар алверчийринни лутуйрин, ачухдаказ халкь алажзавайбурун гьиле гьатна. Йисди чилел чулугур зегьметди са нетижани арадал хьанач. Помидорар гьаз Урусатдин базарриз феийи чи ватангьилир алат тийир буржара гьатиз хьана. Зи рикел чи шаир, журналист Шагьабудин Шабатован кьилел атай вакъиярни жкьезва. Хьанач касди вичин гьалаллу салара помидорар.

Саки гьа саягда чи багьларин яр-емишни лутуйри чпиз кланивал тарашна. Гьилиз затни тахтайла, заз чидай гьазу хуьрера (Кьепирдал, Ахцегьа, Аваданда, Аладашда, Рубасда, масанра) багьлар кьуруна.

Сталрин багьларал вуч гьал атанатла рикел жкьезва. Гьа саягда Тагьрихуьруьн-Кьазмайрин, Чахчарин, Филерин, Гьепецгьрин, Самурдин гьихьтин багьлар терг хьана. Мегьарамдхуьрелай винелди саки вири хуьрерин багьларал гьа югь атана? Колхозар, совхозар тергна, арадал вуч гьана? Вири чилер маса гана. Иесияр лагьайтла, гьа яргьарай акьатнатла?..

Чи саки вири совхозра аваз хьайи консервийрин, чехиррин, мижейрин цехарни, чьехи заводарни тергна. Са Кьасумхуьруьн консервийрин заводди гьакьван хаммал чкадал кьабулзавай?.. Ихтин шартлара емишарни майвар ужуж жедани?

Эхь, чи базарар Туркиядайни Египетдай, Ирандайни Иракдай, гьатта Эфиопиядай, Африкадай гьизвай картуфрини газарри, помидоррини афнирарни, виридалайни гьазу бананри ацурна. Бананар лагьайтла, Африкадайни Латиндин Америкадай, Австралиядай (дуньядин а кьилей) гьизва. Чибни, чун рахазвай передачада раиж авурвал, гьекьгайла, картуфрилайни газаррилай хейлин ужуж я.

Чиниз Китайдай, Кореядай, масанрай гьайи серкерини чичекри базарринни тукьвенрин дегьяр ацурнаваз аквада. Чи Аладашдинни Агьлабрин, Ярагьринни Азадогьлийрин, маса чилерал серкерни жезмач жал?

Белиждинни Маллакентдин, маса чилерал гьикьван келемарни бадамжанар, серкерни турпар, помидорарни афнирар битмишарзавайди тир! Чи вири лежберринни багьманчийрин сирер садлагьана ик! вучиз квахьнатла?.. Уьлкве «цийикла» тукькьуйрабурун кьастарин нетижа тушни им?

Аллагьдиз шукур, уьзюмчивал са бубат кьачел ахкьалдариз алахьнава. Амма инани лутуйри - монополистри (заводарни цехар халкьдывай кьакьуднавайбуру) чпин кьиметар эцигзава. Кьачузвач чпиз хуш тушир кьиметрай аранда битмишарзавай ципицарни емишар.

Тимил кьачуна, тимил хаммал гьална, еке кьазанжияр чпиз кьачуз алахьзава. Ибуру чпин мал-метягь гьа кьиметриз акьудзава?!

Гуж - садаз, кьуш - масадаз?..

Гьа ихтин шартлара Президент В.Путина чи журналистрихь галаз авур ачух рахунра кьейд авурвал, алатай йисуз чина картуфрин бегьер тимил хьана, гьилевай йисуз бегьерар хейлин артух хьун вилив хуьзва...!

И месэлаяр чи республикадани веревирдзава. Гьеле июндин эвелрилай гатлунна, чи базарарни сурьсетар маса гузвай чьехи тукьвенра кьиметар гьикл дегиш жезватла ахтармишзава. Кьиметар ужуж хьун патал арачийриз (гьизвайбуруз ва хуьзвайбуруз) алава пулар хгун хиве кьазва. (?) Бес а сурьсетар арадал гьизвайбуруз вуч кумькар, вуч эвезар гузватла?..

Чина вилив хуьзвай хьсан крар садни кьвед ава жал?

Са жизви мажибар хьажунин хабар акьатнамазди, базарчийр, кьве кьвач са чапатда туна, а пулар кьахкьудиз гьазур жезва. Вучиз? Передача тухузвайбуру кьейд авурвал, чина, чилер гьазу аваз, абурукай кьачузвай хийир лап агьудди я. Ина илимдин институтризи, экономистризи, аграрникризи, фермерризи, гьакл чпихь сал, багь (чил) авай гьар садаз, фагьум-фикирна, ийидай крар гьазу авайди кьалурзавай. Амма...!

Мисал яз, Белоруссияда хуьруьн майишатдин сурьсетар вучиз ужуж ятла веревирдзавай. Ана хуьруьн майишатдин виликан тешкилатар тергнач. Акси яз, илимдални цийи технологийрал, химиядални мелiorациядал бинеламишна, хуьруьн майишат виликди тухузва. Шей гьасилзавайбурунни муштерийрин арада алверчи лутуяр (гагь-гагь са шумуд жерге) авач. Кьанун-кьайда, законрал амалун мягькем я.

Чина гьатта хуьруьн майишатдин илимдинни ахтармишунрин, селекциядинни генетикадин институтарни кваз герек туширбуру яз гьисабна, хейлин чкайра тергнава. Гьа жергедай яз Дагъустандин хуьруьн майишатдин илимдинни ахтармишунрин институт ва адан тежрибайрин майишатарни амач. Абурун чьехи пай чи Кьиблепатан Дагъустандин колхозарни совхозра авайди тир.

Гила кьилдин ксарин тежрибайрин тарифзава, амма абурувай чи базарар булвилелди сурьсетрив ацурдиз жезвач. Виридаз, тимил харжна (кьвалахна), гьазу кьачуз кланзава. Муштери кьватзава... Кесиб жезва халкь...!

Вуч авун лазим я? Гьикл экьечдайди я ихтин татугайвилей?

Фермерризи арачийриз, мал гьизвайбуруз ва хуьзвайбуруз чпи ийизвай харжийрин пулар хгуналди базар ацурда жал? Уьмуьрди а кар инкарзавайди гьар са камуна аквазва.

Кьадагьайрини буйругьшир кьиметар хьаждач лагьайтла, мадни ягьалмишвал я. Имни чаз тарихди чирна. Гилани аквазва.

Амма чахь мумкинвилер, гьекьгайла, дуньяда виридалайни гьазу ава эхир! Чилерни, каркеспидик квачир инсанарни, институтарни, илимдал ашукь пешекарарни, техникани, технологиарни... Амма абуру, передача тухузвайбуруни кьейд авурвал, чеб чпихь галаз алакьада авач.

Кьуншидаллай уьлквейра (Белоруссияда, Китайда, Европада) хьсан чешнеярни тимил туш. Яни чахь вири ава, амма кьайда, тешкилувал авач.

Бес экономистриз, финансистриз, бизнесчийриз, кьилин руководстводиз и кар аквазвайди тушни? Аквазвай хьтин рахунар, тапшуругьар гунар гьазу жезва эхир?..

1-август - Дуньядин сад лагьай дяведа телеф хьайибур рикел хуьнин югь

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Дуньядин винел дявеар гьазу хьана. Амма абурун арада чпин инсафсузилел, гьазу телефвилер арадал гьунал гьалтайла, масадбурув гьекьигиз тежедайбуруни ава. Ахьтинбурукай сад 1914-йисан августдин вацра чапхунчивилин, халкьар лукьвиле тунин, вилаятар пайи-паяр авунин мурадар рикел авай империйри цай кутур Дуньядин сад лагьай дяве я. Ада кьанни цудалай виниз уьлквейрин кьушунрик юзун кутуна. Гьа гьисабдай яз - Австро-Венгриядин, Германиядин, Великобританиядин, Румыниядин, Россиядин, Франциядин, Сербиядин, Италиядин, США-дин, Португалиядин, Япониядин, Бельгиядин, Грециядин...

Тарихчийри тескикарзавайвал, и дяведи гьазу кьурбандар арадал гьана. Урусатдин кьушунрикай 775369 кас кьена, 3223508 аскердал хирер хьана, 2043548 иштиракчи есирда гьатна. Амай уьлквейрин рекьемар, талукь тирвал, ихьтинбуру я: Франция - 1293464, 2806000, 506000; Германия - 2036897, 4216058, 993109; Австро-Венгрия - 1496200, 2600000, 2220000; Великобритания - 702410, 1662625, 170389; США - 116708, 204002, 4500... Санлай кьачурла, Дуньядин сад лагьай дяведа 10066671 кас телефон хьана, 18347425 иштиракчидал хирер хьана ва 8569849 аскер есирда гьатна. Гел га-

Дагьларин уьлкведа тешкилай ва Европада уьлквейрин сад тир кьушунрин аскерин зегьле ракуьрай "Дагьви атлуйрин дивизиядин" тарих дамагдайди, гьейранвалдайди хьана. Дагьвийри, пачагьдин армиядин офицервилер чинар кьачурбуру, Георгийдин хашариз лайихлу хьайи кьегьалри гьа вахтундани ва кьенин несилдин патайни гьуьрмет кьазанмишна. Ватандиз - Чьехи Россиядиз кланивал, кьизгьин женгера виклеговал, жуьрэтлувал кьалуруналди. Дуньядин сад лагьай дяве себеб яз Европада гьазу халкьарикай ибарат тир пуд империя кьватна, абурун чкадал миллетчивилин-фашистрин са шумуд государство арадал атана. Анжах Россиядидай гьазу кьадар миллетрикай ибарат вичин империя хуьз, фашистрин идеяяр кьабул тийиз алакьна. Ада цийи ва гьахьлу кьурулушрихь камар кьачуна.

Дяведа чпин игитвилер кьалурау атлуйрикай юбилейдин мярекатда гьазубуру лайихлу гафар лагьана. Тарихчийри кьейд авурвал, дагьвийрин атлуйрин дивизия армиядин Уставни дагьвийрин кьануна, яшайишдин кьайдаяр, адетдин ва кьиметлу ивирик фикирда кьуна тукьлуьрнай. Мадни лагьайтла, дагьвийр чпин уьткьемвал, виклеговал, низам, кьайда, вафалувал кьалуриз жедай армияда кьуллугь авунихь цигел тир. Гьавилий абуру Урусатдин пачагьдиз вафалувилелди кьуллугьни авуна, женгера тежер хьтин виклеговилер

Дагъустанвийрин кьерехда акьвазнач

пачиз квахьайбурун кьадар цуд миллиондидай алатна. Кьурбандриз элкьвей ислегь инсанрин кьадарни са шумуд миллиондив агакьна. Дяведин иштиракчийр тир уьлквейрин экономикадиз, яшайишдиз ва маса хилериз гайи зиянарни екебуру хьана. Виридалайни башкьа месэла - дяведи дуньядин чарх элкьуьрна, Урусатда Октябрдин инкьилаб арадал гьана, пачагьлугь тахьай мисална ва вири дуньяда садани гуьзлемийш тавур хьтин цийивилер туна, цийи государствояр арадал гьана.

Дуньядин сад лагьай дяведа Урусатдин кьушунрин арада аваз 1914-йисан августдиз тешкилай "Дагьви атлуйрин дивизиядини" (ирид агьзурдалай виниз кьегьалри) иштиракна. Абуру душмандин кьушунриз рикелай тефидай ягьунар кьуна, амма чпикай анжах 23 офицер ва 260 атлу телефон хьана. 1882 касдал хирер хьана. 3500 дагьви атлу "Виклеговилей" ордендиз (Георгиевский хаш) ва медалриз лайихлу хьана.

Зи рикел 2014-йисан августдиз Махачкьалада Дуньядин сад лагьай дяведин, "Дагьви атлуйрин дивизиядин" 100 йисан юбилейдиз талукьарий мярекат жкьезва.

Меркездин Дуствилин кьвалин фойеда республикадин центральный архивди гьазурнавай тарихдин метлеб авай шиклирикай, кьхинрикай, делилрикай, макьалайрикай, ктабрикай ибарат выставка ачухнавай. Гьар са экспонатди агьалийрин фикир желбзавай. Икьван гагда "Дагьвийрин атлуйрин дивизиядикай", адан кьегьалвилерикай лап тимил ксариз чизвайтла, выставкади, юбилейдиз талукь яз тухвай мярекатри дагьви атлуйрин баркаллу тарихдикай гьазубуру хабардарна ва абуру чпин улуьбурайин крарал гьейранвална.

кьалуна. Ихьтин гуьзел, ватанпересерияр Дагъустандин чи кьенин несилдин хейлин векилризи хас я.

Инал са кар мад кьейд ийиз кланзава. Делилри успатзавайвал, дивизиядин полкариз, частариз регьбервал гайи урус офицерриз дагьвийрин адетар, культура чизвай ва абуру дагьвийрив гьавурда аваз эгечизавай. Атлуйри, виклеговилез, гьахьлувилез, жуьрэтлувилез килигна, чпин командирризи гьуьрметзавай. Гьа ихьтин ерияр "Дагьвийрин дивизиядин" кьиле акьвазай Урусатдин императордин стха, чьехи князь Михаил Александровичахьни авай. Ада дагьвийриз рикивай гьуьрметзавай ва лайихлу кьимет гузвай. Атлуярни адаз вафалу тир. Пуд йисалай виниз давам хьайи дяведи мад са кар успатна: Кавказдин лекьер хьтин вафалу, уьткьем, намуслу, халис ватанпересар, граждана Урусатдихь мад авач. Дагьвийри кьулухь чулугур, сенгерар тур, ханвилез рехь гайи са дуьшуьшни хьанач. "Дагьвийрин дивизиядин" тьвар анжах гьалибвилерихь, агалкьунрихь галаз алакьалу, гьавилий ам еке гьуьрметризи лайихлу хьана.

10 дагъустанви пакГеоргиевский кьуд ордендалди (тамам кавалер) кьейд-на. Фикирдиз гьун лазим я, тамам кавалер хьун патал абуру гьихьтин дистрибашвал, жуьрэтлувал кьалуруналди, гьихьтин женгера иштиракнатла, гьикьван душманар кьирмишнатла.

Чна тарихар рикелай ракуьрун лазим туш. Кьенин чи жегьилриз Кавказдин атлуйрин дивизиядикай ва Дуньядин сад лагьай дяведикай гьазу малуматар чир хьана кланда. И кар патал табигьатдин кьвалахнин тухун, и темадай кинояр кьалурун, мярекатар тухун герек я. Чи бубайри Урусатдин пачагьлугьдиз кьуллугь авур жуьре акьалтзавай несилдиз хьсан чешне я.

Хъсан адетриз вафалу жен

Шайдабег МИРЗОЕВ,
РФ дин халкъдин образованидин
отличник, ДГПУ-дин профессор

Алай девирдин гьалариз, инсанрин алакьайриз, амалриз ва къилихриз килигайла, са къадар къалабулук кутазвай месэлаяр гзаф ава. Ибурукай къилинди, чаз чиз, акьалтзавай несил къвез-къвез халкъдиз адет хъанвай медениятдивай къакъатун я. Ингье кье атана яцлур

йисалай виниз зун Дагъустандин халкъарин медениятдин месэлайрал машгъл я. За халкъарин милли медениятдин къетленвилер ахтармишна, абур акьалтзавай несилдал агакъарунин рекьер-хуьлер малумарна, шумудни са монография, меденият чирунин программаяр, учебникар къьена, чапдай акьудна. Вири патарихъай аквазайвал, инсаниятдин меденият сад хътинди туш. Гьар са халкъдихъ, вичин къилдин члал авайди хъиз, ацукьун-къарагьун, къетлен марифат, адетар, милли медениятни ава. Яшайишдин жигьетдай къулайвилер а вахтунда жеда, эгер чна чи милливал датлана лап рикивай хуьз хъайитла. Гьа идалай чи хатасузвал хуьн, чи марифатдин ерияр гена виниз тир дережайриз акъатунни аслу жезва.

Алай девирда акьалтзавай несил чпин бубайрин хъсан адетралди тербияламышун чарасузвилез элкьвенва. Малум тирвал, алай аямда аялди тамам тербия гуьнай жигьетдай ахлакъдин ерийриз фикир гун са акъван пайгарзавачирди чаз ачухдиз аквазва. Гзафбуруз чпин халкъдин медениятдин ерийрикай эсиллагъ хабар авач. Чирвилер гузвай идарайра (школайра, лицейра, гимназийра, колледжра, вузра) халкъдин медениятдихъ галаз алакьалу хилериз, иллаки руьгьдин дережайриз артух фикир тагузвайдини малум жезва. Ида лагьайтла, акьалтзавай несилдиз марифатдин жигьетдайни гана клани тербиядин ери агъузарзава. Гьавилляй алай вахтунда чна халкъдин образованидикай артух менфят къачуна кланда, яни милли образованидин хилер гьихътинбуру ятла, риклелай алудна виже къведач. Урусрин машгьур алим К.Ушинскийдин гафар риклеп хкиз кланзава. Ада вичин вахтунда лагьанай: "Тербия зайифди хъана кланзаватла, ам чарасуз халкъдинди хъана кланда..."

Халкъдин тербия - им адан хъсан адетрал, медениятдал бинеламиш хъанвай, гьар са инсандиз важиблу хел я. Яни халкъдихъ ахътин къуват ава хъи, ада шумудни са йисарин къьена, асиррилай асиррал физ, лап куьлуьшуьлуьярни фикирдиз къачуна, марифатдинни ахлакъдин жигьетдай вичин виридалайни хъсан ерияр несилрилай

несилрал агакъарнава. Абурук сифте нубатда дуствал, стхавал, садвал, меслятвал акатзава. Дагъустандикай лугьун хъайитла, ина вишелей виниз миллетар яшамиш жезва. Абурукай гзафбур лап дегъ заманайрилай инихъ Дагъустандин чилел бинеламиш хъанва. Дагъустандин халкъар чеб чпихъ галаз са члавузни къал-къижда хъанач, душманрин виликни абур гардан клар авурди туш. Гьа идал халкъдин тербияни бинеламиш хъанва. Халкъарин медениятди гьурмет-хатурдин, къуни-къуншивилин, яр-дуствилин, къавум-къардашвилин, мугьман къабулунин ва чи халкъариз хас тир маса адетар аянарзава, чирун меслят къалурзава. Дагъустандин медениятди дагъви рушарин эдебилвал, абурлувал, такабурувал, дагъви гадайрин уьтквемвал, къудратлувал, регьимлувал, дагъви итирринни дишегьлийрин мергьяматлувал ва савадлувал, дагъви агь-сакьалрин мердвал ва ариф-дарвал чешнелу инсанвилин къадарар тирди чирзава...

Алай аямдин акьалтзавай несилдиз фикир гайитла, чаз марифат хаж жезвайди ваь, гена ам чклизвайди аквазва. Авайвал лугьун хъайитла, алай девирдин несилдиз телевиде-

вай эгечизавач. Себебни вуч ятла, саклани малумарзавач. Дагъустандин Минобрди вири тахсирар школайрин директоррин хиве твазва.

Инал мад са къвалах риклелай алудна кландач. Гьелбетда, бинедай гузвай гьар гьи тербия хъайитлани, гуьгьунлай жува жув тербияламиш хъувунихъ элкьвезвайди я. Гьакл хъайила гьар са инсанди халкъдин тербиядин намуслу терефрал амал авуна, хъсан патарихъай нетижа хкудна кланда. И карди гьар садаз вичин вилик тайин дуьз максад эцигунин карда куьмека.

Халкъдин педагогика сифте нубатда руьгьдихъ галаз сих алакьада авайди риклелай алудна кландач. Руьгьдин меденият лагьайтла, ам гьар са халкъдин къетлен тарихдихъ, яшайишдинни ацукьун-къарагьунин хилерихъ галаз алакьалу я. Иниз килигна, чна меслят къалурзавай "Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият" учебник Дагъустандин гьар миллетдиз вичин хайи члалалди акьудна, аялриз тарс гудай мумкинвал ава. Милли члаларал акьатзавай ктабдик чпин халкъдихъ галаз алакьалу тир жуьредин къетленвилерни кутаз жезва. Ик, клеззавай аялрин руьгьдинни ахлакъдин дережаяр вахтунда гуьнгуьна тун патал "Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият" учебникда ватандиз вафалу, машгьур са къадар ксарин шикилрал, кеспирал фикир желбзава.

Месела, лезги члалал акьатнавай учебникда, халкъдин игитар тир Шарвилдикай, Гьажи Давудакай, Ярагь Мегьа-медакай, шаирар тир Етим Эминакай, Стлал Сулейманакай, Дагъустандин гьукуматдин бинечи Нажмудин Самурскийдикай, алим Унейзат Мейлановадикай, машгьур юристар тир Сабир Кьехлеревакай, Имам Яралиевакай, бизнесмен Сулейман Керимовакай, Россиядин Игит Радим Халиковакай, манидарар - РСФСР-дин халкъдин артистка Рагьимат Гьажиевадикай, РД-дин халкъдин артистка Суьлгьуьят Гьажиевадикай ва гзаф масабурукай куьлуь малуматар ганва. Къуй чи акьалтзавай несилди ингье гьа ихътин ватанперес инсанрин чешнейралди тербия къачурай. Учебник бубайрин мисалралди акьалтарзава. Имни алай аямда чи несилди риклелай ракъуриз башламишнавай, вичиз артух фикир гана кланзавай тербиядин виридалайни къуватлу хилерикай...

"Лезги газетни" халкъдин тербия гунин хилек еке пай кутазвай дестекрикай сад тирдини лугьуз кланзава. Ам чна вирида хвена, къьена кланда. Хайи халкъдин марифатдиз, медениятдиз гьурмет ийизвай гьар са къвале, хизанда хъана кланда ам! Ватан "Лезги газетдилайни" башламиш жезвайди я... Гьакл хъайила, "Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият" предметдин тарсара муаллимри гузвай тербиядин декьикьайра "Лезги газетдиз" хайи медениятдикай галаз-галаз акьатзавай макьалайрикай чарасуз менфят хкудун лазим къвезва.

Къуй чи жегьил несил халкъдин медениятдикай магьрум тахьурай. Къуй жегьил-жаванар жуван халкъдин медениятдиз къвалени-къежелни, хьурени-патални, ватандивай яргьарани, гьар гьина хъайитлани, гьамиша вафалу хьурай!

нидини интернетди екез таьсирзава, ахлакъсузвилез рекьер пара ачухзава...

Ихътин чтуру дережада тахьун патал халкъдин медениятдиз рикливай фикир гун лазим къвезва. Бедбахтвал а кардикай ибарат я хъи, алимри кьиле тухузвай къван ахтармишунар, илимдин къвалахар гьакл чаралар аламуькьзава, абур уьмуьрдиз кечирмишзавач. Идан патарихъай гьарай физ лугьузватлани (тек са алатай йисуз и месэлайрай за 30-далай виниз макьалаяр Дагъустандин саки вири члаларал чапнава), ван тахьун патал япар къевиз къуна агалнавайбур гзаф ава. Амма им чун куьлуьхъ хъана акьвазна, руьгьдай аватна ацукьна кланда лагьай члал туш. Виликди фин патал чна тлимил алахьунар ийизвач. Месела, эхиримжи йисара мектебрин директоррин риклелай фенвай (алай девирдин къанунралди мектебра клелунин планар туькьуьрун директоррин хиве ава) "Дагъустандин халкъарин адетар ва меденият" предметдай тарсар чарасуз тухунин месэлаяр са шумудра жавабдар куьллуьгьчийрин риклеп хкана, хкинни хъийида. Амма абур и предметдив саклани рикли-

Эдуард Ашурагьаев

Дуьньядин винел гьар са пешедай Аллагьдин патай верги ганвай инсанар тлимил алач. Садбурукай летчикар, спортсменар, алимар, масадбурукай муаллимар, шаирар, писателар, художникар, композиторар ва маса пешейрин иесияр жезва ва абур чпин вири къуватар датлана халкъ, иллаки жегьил несил паталди серфзава. Гьа ихътин ксарикай сад августдин вацра вичин 65 йисан юбилей къаршиламишиз гьазурвилер аквазвай бажарагьлу композитор ва муаллим Мавлудин Гьамзабегович ХАИРОВ я.

М.Хаиров 1956-йисан 14-августдиз Ахцегь райондин Хкемрин хуьре дидедиз хъана. 1972-йисуз юкьван мектеб акьалтларайдалай куьлуьхъ жележегдин композитор Махачкъаладин Г.Гьасанован тварунихъ галай музыкадин училищедиз гьахъна. Училище акьалтларай 1976-йисуз Мавлудин Хаиров Астрахандин госконсерваториядин дирижервиленин хордин факультетдиз гьахъна.

Авазрин лувараллаз (Мавлудин Хаирован - 65 йис)

Консерватория акьалтларай 1981-йисуз Мавлудин Дербентдин музучилищедиз къвалахал ракъурзава. Училищедин хордин руководителвиле ада къенин йи-къалди зегьмет члугвазва.

2014-йисалай композиторди Дербентдин аялрин 1-нумрадин музсколадин директор язни къвалахзава. Гзаф йисара М.Хаирова "Еке хор", "Камерный хор" тварар алай яратмишунар коллективриз регьбервал гана, жуьреба-жуьре коллективрихъ галазни къвалах тухвана.

Чи милли меденият, музыкадин искусство вилик тухуник Мавлудин Хаирова лайихлу пай кутазва. Республикадин конкурсра, фестивалра иштиракунай М.Хаиров, регьбер хъиз, гзаф дипломризни грамотайриз лайихлу хъана.

Композитор гьакни лезги милли культура ахтармишун ва вилик тухун патал тешкилзавай мярекатрин, фестивалрин ва конкурсрин тешкилатчи ва активный иштиракчи я.

2000-йисуз А.Пирсаидован мергьяматлувилин куьмекалди Мавлудин Хаирован "Лезги халкъдин манияр ва куьуьлрдай макьамар" ктаб чапдай акьатна.

М.Хаирова алай вахтунда Россиядин жуьреба-жуьре шегьерра: Москвада, Тюменда, Сургутда, Астраханда, Дагъустандин Огнида, Кьиблепатан Дагъустандин района ва масанра къвалахзавай вичин ученикрал дамахзава.

Мавлудин муаллимдин къелемдикай жуьреба-жуьре жанрайрин вишелей виниз эсерар хкатнава. Абурун арада хор, вокалдин ансамблар, солистар патал яратмишунар, халкъдин манийрин обработкаяр ва аранжировкаяр ава. М.Хаирован яратмишунар музыкадин училищедин коллективрин, Лезгийрин Стлал Сулейманан тварунихъ галай муздрамтеатрдин, музыкадин мектебрин, солистрин, халкъдин алатрин оркестрдин репертуарра гьатнава.

Композитордин яратмишуникай чавай С.Рамазанован "Кьепир Айисат", Р.Гьамзатован "Дагъви дишегьли" мюзиклар, Г.Хугаеван "Зи ирандиде", А.Атаеван "Агь, а варз алай йифер", М.Шамхалован "Гьуьлуьн диде", "Малла Нисредин", "Часпар", "Аюхар" тамашайриз, "Нефс", "Зиярат" драмайриз къьенвай гьавайрин, какахъай хор ва оркестр патал "Бахтатар" сюитадин, "Хуьре пакама", "Дербентдикай мани", "Россия - зи Ватан", "Дербентдин гимн" ва гьакни "Хкемар", "Калукар", "Лезги гьава", "Риклин тлал", "Лагь, билбил", "Камила", "Рахазмач яр", "Дидедиз" манийрин тварар къаз жеда.

Мавлудин Гьамзабеговича гьакни лезги халкъдин манияр, чи машгьур бязи композиторрин эсерар обработка авуна.

Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник Мавлудин Гьамзабегович Хаирова милли меденият вилик тухунин рекье зегьмет члугунин, члехи жезвай несилдиз музыкадин искусстводин сирер чирунин къвалах давамарзава.

За Мавлудин муаллимдиз 65 йисан юбилей риклин сидкьидай мубаракзава. Адахъ чандин сагьвал, уьмуьрда ва яратмишунара мадни еке агалкъунар хьун зи мурад я.

Фейзудин НАГЪИЕВ,
ДГУ-дин профессор

РАСИМ ГЪАЖИ. Лезги эдебиятдин алемда и тварци кьетлен чка кьунва. И твар неинки са лезги клелзавайбуруз сейли я. Гзаф чалариз элкьурнавай адан эсерар Дагьустандин, Урусатдин сергьятрилай анихьни машгьур я. Чалан устаддин эсерар гзаф чалариз элкьурнава.

Квелди кьетлен я Расим Гъажидин гьикаят? Гьелбетда, лугьуз четин я. Вучиз лагьайтла, адан эсеррай гьарда вичиз мукьва, вичивай кьатлуз, гьализ жедай ерияр, терефар кьачуда. Садаз гьикаятчиди винел акьуд тавуна, вичин цларара са уьтери цурурनावай, айгьам аквада. Мукьуьда, нефесдихь, камкунихь галаз кьазвай, кьакьан дагьларайни суварай вервецдаказ катзавай кьайи, хьцу нишравдиз ухшар адан кьезил гьижва, цлар кьатлунда. Пуд лагьайди са бици затлуникай, виле такьадай агьвалатдикай гафунин устадди хьудзавай дерин камалдин фикирри гьейранарда. Масадан фикирар кьхиндарди дегь чаварин тарихдай лезги миллетдин дувулар жагьурунри желбда...

Расим Гъажидин гьикаятдин вири терефар садлагьана кьатлуз хьунни регьят кар туш. Анжах дикьетдивди, фикирар гваз клелзавай гьар са кас, сифте цларцелай гатлунна, вичизни течиз, Расим Гъажидин эсерди вичиз муьтлуьгьарда... чалан генгвили, хатлунин устадвили, гьиждин кьезилвили, гафунин таьсирди, са касдин мецелай ийизвай фикирин ва я кьведан лувькуьнрин дигайвили...

вал ргаз, Расиман кьилихдикай, адан бязи эсеррикай чуру ванер акьудиз алахьдай. Амма садазни кьил агьузиз вердиш тушир Расим Гъажиди вичин эсерар гьа вичиз кландайвал кьхийдай.

Булат Окуджавадин са шиирда ихьтин гафар ава: "Гьар сада кьхизва, / ван жезвайвал

каз кьабулна. Адан твар клелзавайбурун мецелар хьана.

Гьар са члехи писателдихь вичин тварцихь, руьгьдихь, кьатлунрихь галаз сихдаказ кланвай са эсер жеда. Месела, Александр Пушкинахь - "Евгений Онегин", Михаил Лермонтовахь - "Чи девирдин кьегьал", Эрнест

Шикилда (чапла патахьай эрчи патахь) писателар Якъуб Яралнев, Расим Гъажиев ва Москвадай атанвай мугьман.

Расим Гъажидикай ва адан эсеррикай

(Хайидалай инихь 80 йис тамам хьунихь галаз алакьалу яз)

Аялрин "Кард" журнал тешкил хьайи 1981-йисалай гатлунна, вич чавай кьакьатай 2008-йисалди Расим Гъажиди и журналдин кьилин редактор хьана. Гьахь лагьайтла, а члавуз "Кард" журнал неинки са аялриз, гьакь члехибурузни клелдай итижлу затлар авай хазинадиз элкьвенвай. Ам члехибур паталди акьатзавай "Самур" журналдилай клусни усал тушир. Са кьадар терефриз гена винени тир. Вучиз лагьайтла, газет-журналдиз кьанажагь гузвайди, адакай миллетдиз герек дережадин алат ийизвайди эвелни-эвел кьилин редактор я.

А чаварин жегьилрин гьикаятдиз - Абдул Фетягьан, Мегьамед Садикьан, Мегьамед Ведихан, зи эсерриз Расим Гъажиди пара таьсир авуна. Вичив клелиз вугай кьхинра, кьилин фикир туна, амай цларар ада вири брак ийидай. Расимаз аялрин гьикаяда гзаф ксар тун хьсан яз аквадичир. Амма са сеферда за адаз гзаф иштиракчияр квай жуван "Терсепулда йиф" гьикая вугана. Расима клелиз эгечина. Ахпа, Абдул Фетягьахь элкьвена, лагьана: "Ина вири чпин кьайрал ала. Сюжетдикай садни хкатна, артуханди яз аквазвач. Им цийиввал я". Гьикаят галаз-галаз "Кард" журналдин кьве нумрадиз акьатнай. Идалай виликни и журналдиз цудралди зи гьикаяяр, шиирар акьатнавай. Зун гьикаятдиз гьунин, захь аялрин гьикаяяр хьунин "тахсиркар", гьич са рахунни алачиз, "Кард" журналдин кьилин редактор хьайи, члагай кьхинрин зурба устад Расим Гъажиди хьана. Чи арада халис итимвал, дуствал хьунал за гзаф дамаз ва.

Расим Гъажиди дидед чалан даях тир. Чал чурзавайбуру, чпин эсерра, халис лезги гафар аваз-аваз, чара чаларин гафариз рехь гунилай такан кар адаз авачир.

Расим Гъажидин кьилих са тимил терсди тир. Ада авай гаф чинал лугьудай. Вичи клелай эсерриз ада керчек кьиметни гудай. Хьел атайдаз, такан хьайидаз "тик вегьрай!" лугьудай. Туплал писателриз, гьелбетда, и кар залан жедай. Абуру, чпин кьене пехил-

вичиз. / Гьар садаз ван жезва, / нефес члугвазвай хьиз. / Гьикь нефесзаватла, / гьакь ава кьхизни, / гьич кьил агьуз тийиз...

И гафар Расим Гъажидин кьилихдив ажеб кьазва. Белки, кьилихдин мукьвавал акур Булат Окуджавади Расиман "Стхайрин йифен гьуруьш" эсер урус чалазани элкьурнай.

Халисан лезгидин дамарра туьнт иви катзавай хьиз, Расим Гъажидин эсеррин цларарани туьнт-керчек гьиссер гьерекатда ава. Лугьун хьи, гуя тик акьатиз аватзавай а цларар автордин секинвал течир риклин кардиограмма я. Белки, гьар са писателдин устадвал кьалурзавайди гьа ихьтин кардиограмма ятла?.. Тахьайтла, бязибурун эсерар клелдайла, са юзунни квачир цларара вил экьуьрдайла, гьуьгуьл вучиз хазва? Кефияр чур вучиз жезва? Белки, са юзунни квачир а дьузнен кардиограммеди эсердин еридикай ва адан автордин кубувликай хабар гузватла...

Кцлар райондин Вурварин хуьре 1941-йисан 10-июндиз кесиби хизанда хайи Расиман уьмуьр регьятди хьаначир. Мектебдилай гьуьгуьниз ада нафтлдин бургуьрал кваллахна. Аскервиле кьуллугьна хтайвалди, жегьил Махакьаладиз акьатна. Ина гьуьлуьн портуна фялевиле, сепараторрин завод эцигунра бетонщиквиле кваллахна.

Амма эдебиятдихь ялзавай жегьил Дагьустандин табар акьудзавай чапханадин корректорвиле квалахдал акьваззава. И йисара ада вичин гьикаяяр кьхиз эгечина ва абур "Коммунист" газетдани "Дуствал" альманахда чапзава. 1965-йисуз "Дуствал" альманахдиз акьатай "Диде ва дагьлар" повесть кьве йисалай кьилдин таб яз акьатнай. Ахпани галаз-галаз адан "Катрамаканда" (1971), "Чи дагьларин кфил" (1975) повестар, "Яргьал йисарин мани" (1980) роман, "Лацу цавун кланик" повестрин кватлал (1986) акьатнай.

1973-йисуз Москвадин Литинститут куьтягьай са жерге табарин автор 1974-йисуз Советрин писателрин союздиз кьабулзава. Расим Гъажидин эсерар клелзавайбуру хушда-

Хемингуьзяхь - "Кьуьзуьди ва гьуьл", Михаил Шолоховахь "Инсандин кьисмет"... аватла, Расим Гъажидихьни ахьтин эсер ава: "Стхайрин йифен гьуруьш".

Расим Гъажидин "Стхайрин йифен гьуруьш" повесть 1977-йисуз "Роман-газета" журналдиз акьатунни лап кьетлен вакьиа тир. Вучиз лагьайтла, и журналдиз эдебиятдин "акулайрин" эсерар тир акьатзавайди. Амма Расим Гъажидин твар Урусатдин клелзавайбурун геьенш кьатариз гьеле малум тушир. Гьуьгуьнай и повесть "Советская литература" журналдиз ва Петрозаводск шеьгерда акьатзавай "Пуналлиппа" журналдиз финн члалал акьатна. Урус, финн члаларилай гьейри, "Стхайрин йифен гьуруьш" мадни ингиллис, немс, френг, поляк ва маса члаларални акьатнай.

Расим Гъажидин эсеррин кьилин кьагьриманар лезги чил, лезги тлелиат, лезги кас, лезги кьилих, лезги халкь я. И кьаматар гьикаятчидин вири эсерра цранва. Гьатта лезги чилел алай кьванцизни, гьайванцизни, ничхирдизни лезги кьилих ава. Кьхиндарди вичин кьагьриманрин кьилихар а кьадарда ахьадаказ, экьудаказ гузва хьи, на лугьуди, абур чаз фадлай чизвай, чи арада яшамеш жезвайбуру, гьар юкьуз чаз аквазвай, чаз таниш инсанар, гьайванар, чкаяр, затлар я.

Никай, квекай рахайтлани, устаддин рикле авайди са муьгуьуббат, са тлал я: лезги чил клан хьунин... хайи чиливай, багьрийривай кьакьатунин, яргал хьунин тлал...

Гьа тлалди эсеррин кьагьриманриз секинвал гузвач. Абурун риклера гьамиша залан, зарул фикирин туькуьул гум твазва... Квалливай, хуьруьвай, багьрийривай кьакьатай Сулидинни вичивай халкьдиз куьмек гуз тахьунин гьам гвай, йифериз вичив рахаз кьезвай Сули вилив хуьзвай Кьванцин Гададин тлал ("Стхайрин йифен гьуруьш")... Вири уьмуьрда гагь арандихь, гагь дагьларихьни суварихь ялзавай Шагьпеленган риклин тешвишвилер. Вич курцул чавалай хайибурувай, хайи дагьларивай, вичихь галаз кьуьгу-

нар ийиз кландай Шагьпеленган стхадин хва Нуравай кьакьатнавай Лацу Гарун риклин гьамар ("Лацу Гар")...

Расим Гъажидин эсеррин мадни кьетленвал абурукай клелзавайди жегьил несил патал хкатзавай кьилин мана жуван чил, ах, иладар, халкь клан хьун, аялриз кьени, инсанвилин тербия гун я.

Мисал яз, риклеп жхин чна дагьви дишегьлиди вичин веледриз, Сулидизни Селлидиз, Ватандин дяведиз фена, гел галачиз квахьай абурун бубадикай авур ихтилат. А ихтилатди Сулидин хиялда бубадин зурба кьамат таза: ам кьекьведайла, чилер, дагьлар зурзадай... Ада капашдалди цавалай чулав цифер алуддай... ада ппипрусдик цайлапанрикай цай кьадай...

Гьа са вахтунда хиялдинни гьакьикьатдин, гафаринни крарин арада жезвай зурба тафаватди инсандин, иллаки аялдин бейнидиз зурба таьсир ийизва. Дяведилай гьуьгуьниз са хейлин йисарилай хтай бици итим акур Сулидиз ам вичин буба хьуникай регьуь жезва. Адан хиялра, ахварра авай зурба лагьливан гьинай - и квил кьуьнериз хьфенвай, хьукьвай хьвалахь хьтин итим гьинай?!

Авторди мадни инсанрин риклин кьенивал, дугьривал кьалурзава. Тарция аватна, кьвач хайи аялдиз куьмек авун паталди Шагьпеленга суьруьдикай тадиз са лапаг тукьвазва, чимизмаз гададин кьвач хамуна твазва. Гьерен женекни жемятдиз таза. Лапагрин суьруь арандай сувариз, суварайни арандиз гьалзавай рекье авай кьван хуьрерин жемятриз Шагьпеленг сейли жезва. Кьилихдин кьенивилей, мерд риклин геьеншвилей, гьилин ахьавилей... "Ципицлар, чуьхверар хьиз, клас ягьиз недай халу хкьезва-а!" - шаддиз гьарайдай аялри, суьруьдин кьил акурвалди.

Вичин лезгивилей, дугьривилей Шагьпеленга стхадин хва Нураз хиве кьур Лацу Гар курцул ракуьн рекьеллай стрелочник, дявдин ветеран эрмени Аршаказ багьишзава. Амма, са кьадар вахт фейила, Аршак вичивай хуьз тахьай Лацу Гар, "Шагьпеленгал агакьара гьа" лагьана, тагькимна, милица Кукубаладал ихтибарзава. Вил пичли, иштягьрин кьанихвал квай Кукубаладини курцул члереялал (ципицлудал) алай кьаравул Мемесилаз гьуьндуьшкадихь гузва. Курцулдикай вичин гьуьндуьшкаяр хуьдай киц хьунин ният авай ажуз, пис кас Мемесилакайни Лацу Гар паталди залум жаллати, инсандин я кьилих, я ухшар кумачирди жезва...

Расим Гъажиди сифте вичин рикле, ахпани лезги чилел аламатдин мерд инсанар авай хуьр - Катрамакан теснифна. И тварци гьакьикьатдани вич тарихда хьайи Жаван-шарран меркез Кардман риклеп хкьизва. Расиман Катрамаканда чаз чидай лезги хуьрера авай хьтин жемят ава. Анин агьалийрин кьайгьуьярни чаз танишбуру я. Абурук, гьа вирина хьиз, гьам кьени инсанар, гьам мутлакьар ква. Амма, кьени ксар акваз, гьа чурубуруз регьуь кьванни жезва, гьахь рекьел тахтайтлани...

Демина вичин дахдал хуьруьнарна лугьуз, Сули милица Миримбадин хьихь галаз куклунриз акьатзава. И кар паталди дидеди туьнбуьгь авурла, Сули, хьелна, квалерай акьатна, катзава.

Амма патарал, гьурбатра вичин кьисметдихь кьекьвей Сулидиз бахт жагьизвач. Арада члехи муьгуьуббат аваз агатай адан паб Луизани Сулидихь галаз чара жезва. Сулиди Грозныйда нафтлдин институтда клелзава. Хуьруьз кьериз-цларуз акьатзавай гада гьаятдавай кицизни чир хьезмач. Кицикай иеси, иесидикай чаради хьанва...

Эхиримжи сеферда хтайла, Сули, чубанвал ийизвай бубадал кьил члугваз, ятахрал фена. Рагьмет хьайи вахан твар алай бици Селлини бубадив гвай. Бубани халисан дагьвидин клалубдиз хтанвай...

Элкьвена хуьруьз хкьведайла, кьулухь вил ягьай Сулидиз, вахни кьужахда кьуна, вичиз гьил юзурзавай дах чархал акьвазнавай зурба пагьливан хьиз аквазва.

Хайи чили, багьри накьвади, дагьлари инсандиз кьуват гуда, риклиз клубанвал, ивидиз вервецвал хкида.

Ватандивай кьакьатай кас, багьри накьвадай акьудна, масана - гьурбатда акьурай кьелемдиз ухшар жеда: ам я зрела кьведач, я ада дигай беьгер гудач...

Алимдиз агалкьун тебрикзава

Жасмина САИДОВА

Июлдин эхиримжи йикъара РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Баттал Батталова Дагъустандин Кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован тапшургуьдалди республикадин хуьруьн майишатдин хиле гьакъисагъвилелди зегьмет члугъазвай са жерге ксариз лайихлу шабагъар, пишкешар гана.

Абурун жергедай яз, чи ватанэгли, “РД-дин федеральный аграрный илимдин центр” ФГБНУ-дин илимдин кар алай къуллугъчи, биологиядин илимдин кандидат ШАГЪМИРЗОЕВ Руслан Абузаровичази “Дагъустан Республикадин хуьруьн майишатдин лайихлу деятель” лагъай гьуьрметдин твар ганва.

Багъманчивилин ва узьумчивилин хиле алим тир Руслан Шагъмирзоев Сулейман-Стальский райондин Вино Сталприн хуьре 1956-йисан 16-апрелдиз дидедиз хъана. 18 йисан яшдив агакьайла, ада “Ашагастальский” совхоздин рабочий яз кьвалахиз башламишна.

1979-йисалай къенин йикъалди адан зегьметдин рехъ Дагъустандин НИИСХ-дихъ галаз алакьалу я: лаборант яз кьвалахиз башламишай адакай гзаф йисара набататрин отделдин заведующий хъана. 2000-йисуз Р.Шагъмирзоева биологиядин илимдин кандидатвилеин дережа къачун патал диссертация нетижалудаказ хвена.

Институтда къейдзавайвал, Кьиблепатан Дагъустандин дагълух чкайриз мукьва мулкарин накъвадин ери вири патари хъай ахтармишунин, адаз къимет гунин, агроэкологиядин программа кьилиз акъудунин, яни накъвадин къат экологиядин жигъетдай ахтармишунин ва делилар кватлунин кардик Руслан Абузаровича кутунвай пай екеди я. Са къадар вахтунда Р.Шагъмирзоев РД-дин экологиядин ва тебиатдин ресурсрин министерствонин чилерин экологиядин ва инсан къаришмиш хьун себеб яз ери члур хъанвай чилерин гьал гуьнгьуна хтунин меслайрай пешекар яз хъана. Идалайни гьейри, 2002-2015-йисара ада РАН-дин ДНЦ-дин биологиядин ресурсрин Прикаспийский институтда члехи къуллугъчидин, Кьиблепатан Федеральный университетдин филиалда члехи преподавателвилеин везифаярни тамамарна.

Р.Шагъмирзоеван ахтармишунрин нетижаяр хуьруьн майишатдин карханайрин кьвалахда ишлемишзава. Идалайни гьейри, илимдинни производствонин “Емишар ва къелемар” къурулушдин руководитель, Вино Сталприн госортухастокдин заведующий яз, ада республикада багъманчивилин хел кьвачел ахкъалдарунин, яни тамамдаказ арадал хкунин программа уьмуьрдиз кечирмишунин кардиз гзаф къуватар серфна.

Малум хъайивал, адан регъбервилек кваз республикадин майишатар гьар йисуз, и ва я маса районрин гьвадин ва накъвадин шартлар фикирда къуна, битмишарнавай жуьреба-жуьре сортарин 80-100 агъур къелемдалди таъминарзавай. Ада гьакъни Мегъарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский ва Сергокъала районрин майишатар патал 3-4 сеферда виниз тир хийирлувал таъминардай интенсивный жуьредин багълар кутунин инновациядин проектар гъазурнава ва абур саки уьмуьрдиз кечирмишнава.

Руслан Абузаровича киле тухвай ахтармишунрин нетижанда 50-далай гзаф илимдин кьвалахар чапдиз акъатнава, республикада емишрин багълар кутунин технологияр авайдалай хъсанаруниз талукъ 12 теклиф гъазурнава.

Руслан Шагъмирзоеван яргъал йисарин гьакъисагъ зегьмет ва виниз тир пешекарвал РФ-дин ва РД-дин хуьруьн майишатдин министерствойрин, Вироссиядин В.В.Докучаеван тварунихъ галай почвоведрин обществодин президиумдин гьуьрметдин грамотайралди къейднава.

Кьвалахдин рекъай юлдаши гьисабзавайвал, Руслан Шагъмирзоеван къилихдиз къастунал клевивал, жавабдарвал тамамдаказ гьисс авун ва цийивилерихъ ялун хас я. Чна алимдиз агалкьун тебрикзава, хайи чилин берекатлувал хкажунин рекъе мадни виниз тир дережайрив агакьун алхишзава.

Дегишвилер къуватда гьатнава

2021-йисан августдин вацралай Россиядин мулкунал са жерге цийи законар къуватда гьатзава. Государствонин Думадин официальный сайтда (duma.gov.ru) къейднавайвал, цийи законар неинки члехи пай россиявийриз талукъбур, гьакъни фадлай гуьзлемишнавайбур я.

Пенсийрин къадар гьисабда

2021-йисан 1-январдилай геж тушиз пенсиядиз экъечинавай, гьа са вахтунда кьвалахдалди таъмин тир агъалийрин пенсия 1-августдилай индексация ийида. Идалай вилик, алай йисан сифте кьилий пенсийрин къадар анжах кьвалах тийизвай агъалийриз хкажнай, гьикъ лагъайтла, абуруз вахт-вахтунда къевезвай къазанжи, яни мажиб авачир.

Индексациядин вахтунда Пенсийрин фондуни кватл хъанвай тежрибадин йисар ва страхование патал мажибдикай къур пулар гьисабда къада. Мажиб гьикъван екеди ятла, алава хъийидай пулуни къадарни гьакъван екеди жеда. Индексация вич-вичелай кьилиз акъудда, яни и кар патал арзаяр гун лазим туш. Алава хъийидай пулдин такъатар гьисабдайла пенсийрин индивидуальный коэффициент фикирда къада. Адан вини кьилин къадар вацра 279 манатдилай виниз жедач. Официальныйдаказ тушиз кьвалахзавай пенсионерриз и цийивал талукъ жедач.

“Спортдин” вычет

1-августдилай Россиядин агъалийривай спортдал машгул хьуниз ийизвай харжийрин 13%, амай жуьре вычетрихъ галаз санал йиса вини кьил 120 агъзур манат элкьвена вахчиз жеда. “Спортдин” вычетдин вини кьилин къадар 15,6 агъзур манат жеда. Ам налогар гузвай агъалидиз 2022-йисан 1-январдилай атай къазанжийриз талукъ яз ишлемишда. Ам къачун патал физкультурадинни сагъламардай къуллугъриз харжийяр авунвайди тестикъарзавай документар (икъардин копия ва кассадин чек) агакьарна кьанда. “Спортдин” вычет неинки жуь, гьакъни аялар патални къачуз жеда. Госдумадин Председатель Вячеслав Володина къейд авурвал, алай вахтунда сагъар хьувуниз, чирвилер къачуниз, мергьяматлувилиз, юзан тийидай эменни маса къачуниз ийизвай харжийриз талукъ налогрин вычетар кардик ква. Абуру вирида, ада гьисабзавайвал, яшайишдин еридиз хъсан патахъай таъсирзава.

Дальний Востокдин

2-гектар

Чил нетижалудаказ ишлемишзавай, ам хсусиятдиз ва я яргъал йисаралди кирида къачунвай “Дальневосточный гектар” программдин иштиракчийривай гила алава участок - къвед лагъай гектар къачуз жеда. Идалай са тимил вилик, июлдиз программдик Арктикадин мулкарни кутунай. Гила Арктикада яшайишдин кьвал эцигун, майишат киле тухун патал участок къачунин кьвалах авайдалай асант жеда.

Гьуьрчехъанвилеин законда

дегишвилер

1-августдилай “Гьайванрин гьакъиндай” ва “Гьуьрчехъанвилеин гьакъиндай” федеральный законрик кукунвай дегишвилер къуватда гьатнава. Гила гьуьрчехъанвилеин гьакъиндай жуьреяр, вахт, ишлемишдай ихтияр авай яракъар ва маса сергьятвилер, РФ-дин тебиатдин министерстводихъ галаз веревирд авурдалай къуллукъ - регионрин килеривай чпивай тайинариз жеда. Гьакъни гьайванрин алемдиз талукъ государствонин кадастрдин гьакъиндай къарар кардик кутазва. Гьуьрчехъанвилеин къадар эхиримжи пуд йисан вахтунда датлана тимил жезвайди ва ида абурун санлай къачур къадар 50 процентдилай гзаф терг хьунал гьанвайди тестикъарайтла.

ОСАГО - техосмотр

галачиз

22-августдилай ОСАГО къайдада твазвай закон къуватда гьатзава. Гила адетдин автомашинрин иесийри чарасуз тир автогражданвилеин жавабдарвилеин полис къачун патал машин тамамдаказ ахтармишнавайди (техосмотр) тестикъарзавай диагностикадин карта къалурунин лазимвал авач. Гьа са вахтунда ТО кардикай хкуднавач, ам, виликдай хьиз, кьиле тухвана кьанзава. 2022-йисан 1-мартдилай башламишна, карта (талукъ яз техосмотр) тахьун себеб яз 2 агъзур манатдин жерме ийида. Ихътин дегишвилер КоАП-дик кутунва.

Документ авани, авачни рекъерал эцигнавай махсус камерайрин куьмекдалди ахтармишда, жерме лагъайтла, суткада са сеферда ийида.

Страховщикрин

жавабдарвал

22-августдилай башламишна, къецепатан улквейрай тир страховой тешкилатри ва абурун къуллугъчийри страхованидин ачух икьрар кутлунуникай бине авачиз кьил къакъудунай ва я, икьрар кутлундайла, ватандин страховой компаниярихъ галаз сад хьиз, алава къуллугъяр илитлунай жавабдарвал члугвада.

Гражданвал авачир ксариз

24-августдилай башламишна, Россиядин мулкунал алай маса улквейрин агъалийриз абуруз талукъ делилар авай шагъадатнамаяр 10 йисан вахтуналди гуда. Документ къачурдалай къуллукъ адан иеси кьвалахдин 7 йикъан вахтунда вич яшамиз жезвай чкада гьисабда акъазун лазим я.

Эгер касди къецепатан улкведеин гражданвал ва я маса улкведе яшамиз жедай ихтияр (ВНЖ) къачуртла, документ къуватдай аватда, адан иеси лагъайтла, 15 йикъан вахтунда Россиядай экъечлун чарасуз я. Гьакъни вахтуналди тир шагъадатнама, тапан, къалп делилар агакьарун себеб яз, тагун ва я къуватдай вегин мумкин я.

Налогрин жигъетдай

Культурадин тешкилатри къазанжийрилай налогар гудай вахт дегишарнава. Ихтилат библиотекайрикой, архиврикой, музейрикой ва культурадин са жерге маса объектрикой физва. 2020 ва 2021 лагъай йисарин налогрин вахтунин гьакъи 2022-йисан 28-мартдилай геж тушиз гана кьанда. Гьакъни и тешкилатар 2020-2021 лагъай йисарин къазанжийрилай гузвай налогдин авансдин пул гуникай азаднава.

Регионриз гила интеллектуальный хсусиятдилай жезвай къазанжийрал илитлзавай налогдин ставка агъузардай ихтияр ава.

Ван ийидай рекламадал

къадагъа эцигда

25-августдилай дараматрин къаварал ва цларал алкьурзавай, звукотехникадин тадаракар ишлемишуналди чукурзавай рекламадал къадагъа эцигунин гьакъиндай закон къуватда гьатда. И къарардин макъсад агъалияр икрагъардай, клевиз ван ийидай рекламадикай хуьн я.

Мажбурнамаяр

гегьеншарнава

25-августдилай кархана ва я ИП регистрация авунин гьакъиндай ганвай арзадин къул гьакъикъиди тирди тестикъарай нотариусри ам ва лазим тир маса документар регистрация ийидай органдиз гьа и юкьуз, къул тестикъарунихъ галаз сад хьиз ийизвай нотариальный са гьерекатдин сергьятра аваз рекъе тун чарасуз я. Маса дуьшуьшра нотариусдивай документар регистрация ийизвай органдив арза гузвай касдин тлалабуналди агакьарайтла жеда. И гьерекат электронный форматда аваз ийида.

Асант къайда жеда

25-августдилай къецепатан улквейрин туристриз Россиядин виза зур йисан вахтуналди гуда. И кар патал сад тир сиягъдик квай ва классификация авай мугъманханайра чка виликамаз къун ва я сад тир сиягъдик квай туроператордилай атанвай теклиф къалурун лазим я.

Зурба проектирай

сад

Райондин кьил ва мугьманар карханадин багьлара

Хазран КЪАСУМОВ

Алай вахтунда Сулейман-Стальский районди багьманчивилияй Дагьустан Республикада, бязи хилерай Россиядин Федерациядани кьенкьвечи чкаяр къазва. Агропромышленный комплекс вилик тухуниз "Полоса" ООО-да "Сталрин багьлар" инвестициярин проект-миллиардник уьмуьрдиз кечирмишуну еке куьмек гузва. Кар алай проектдин сергьятра аваз ана са куьруь вахтунда 900 гектардилай виниз майданра багьлар кутаз алакьна: 260 гектардилай виниз ичин суперинтенсивный (республикада виридалайни чьехи), 20 гектарда хтун ва 30 гектарда хьархьун, 600 гектарда (Россияда виридалайни чьехи) шьюмягьрин багьлар. Дамахиж жедай и проектдихь галаз ташиш хьун патал райондиз республикадин ва федеральный министерствойрин векилар, газетрин, телевиденийрин, интернет-каналрин журналистар мукьвал-мукьвал кьезва, инвестициярин проектдин-миллиардникдин кьенкьвечи тежриба раижзава.

Мукьвара и мураддалди "Сталрин багьлар" инвестмайдандал Дагьустан Республикадин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министрдин сад лагьай заместитель Шарип Шарипов ва вичин блоггерин дестени галаз "Сельский час" ютуб-каналдин руководитель Игорь Абакумов мугьман хьана.

Райондин кьил Нариман Абдулмуталибовахь галаз Шарип Шарипов ва Игорь Абакумован десте проект уьмуьрдиз кечирмишзавай производствон майданрал фена, пешекаррихь галаз проектдикай, жележдин планрикай ихтилатар авуна. Агропромышленный карханадин векилри лагьайвал, проектдик сифте кьил кутур ксар авунвай кьвалахрал рази хьана акьваздач. Абурухь газф бегьер гудай ичин сортарин багьларин майданар артухардай фикир ава. Кьелемар Бельгиядай ва Италиядай гьйда.

Кьвалах давамарзава

РД-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин министрстводи республикадин "Чкайрилай теклифар" проект уьмуьрдиз кечирмишун давамарзава. Алай йисуз конкурсда 84 проект гьалиб хьанва.

"Чкайрилай теклифар" конкурсда неинки муниципальный районри ва шегьердин округри, гьакь республикадин хуьрерини (шегьерри) иштиракзава. Санлай кьачурла, проектда иштиракун патал алай йисуз 192 арза атана.

"Чкайрилай теклифар" проект Дагьустанда уьмуьрдиз кечирмишиз им кьуд лагьай йис я. Адан бинеда чкайрин самоуправленидин органриз ва агьалийриз жемиьтадин кьорулушрихь галаз алакьалу виридалайни хьиз акьвазнавай месэлаяр гьализ куьмек гун ава.

Проектдин кьилин шарт ам кьилиз

"Полоса" ООО-дин проект, кьадардал гьалтайла, чьехиди хьунилай гьейри, ана агротехникадин кьенкьвечи кьайдаярни ишлемишзава. Икь, дигидай яд кьенят авунин мураддалди дагьдин и участокда стал-стал яд гудай кьайда кардик кутунва, яд кьватлдай 5 гьавиз эцигнава.

Агрокарханадин пешекарри мугьманриз логистикадин центр тешкилуни ва емишар хуьдай гьамбархана эцигунин планрикай ихтилатна. И кар патал майдан ва проектдинни сметадин документар гьазурнава.

"Сталрин багьлар" инвестпроект себеб яз, районди "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун" госпрограммада иштиракзава, - кьейдна Нариман Абдулмуталибова. - И программадай хуьрера 2 школа, спортдин тадаракар эцигзава, 3 хуьре газдин, Кьасумхуьрел цин линияр тухузва, школадин автобус ва медицинадин мобильный центр кьачуна. Проектди 150 кас гьамшан ва 200 кас сезондин кьвалахралди таьминардай мумкинвал гана. Виридалайни кьилинди, проектди чи мулкар яшайишдинни экономикадин жигьетдай вилик тухузва.

Шарип Шарипова райондин кьили лагьай келимайрин ва теклифрин тереф хьена. Москвадай атанвай журналистри агропромышленный карханадин кьвалахриз, мумкинвилериз ва жележдин планриз еке кьимет гана.

- Дагьдин четин кьорулушдин шартлара, вични дигидай цин кутугай инфраструктура авачиз, са куьруь вахтунда чьехи майданра инвестициярин ихьтин проект уьмуьрдиз кечирмишиз алакьуну чун мягьтеларна, - кьейдна Игорь Абакумова. - Россиядин хуьруьн майишатдин тежрибада чаз и кар сифте яз акьвазва. Гьакьикьятдани, чилин кьадир авай, зегьметдал рикь алай инсанар я дагьвиар. Ихьтин зурба проект уьмуьрдиз кечирмишунай райондин кьили авайбуруз ва "Полоса" ООО-дин пешекарриз чухсагьул, баркалла!

акьудун патал муниципальный тешкилатдин бюджетдай, гьакьни меценатрин такьатрин гьисабдай финансар чара авуникай ибарат я.

Икь, 2021-йисуз проект кьилиз акьудун патал республикадин бюджетдай тахминан 200 миллион манат, муниципальный бюджетрай - 48,3 миллион манат, меценатрин патай 51,5 миллион манат серфнава.

Проектар республикадин 31 муниципалитетда уьмуьрдиз кечирмишда. Планрик футболдин гьеччи майданар тукьлуьрун, аялрин бахчаар, хуьрерин культурадун кьвалер, библиотекаар, музейр бинедилай ремонт авун, аялар кьугьвадай майданар, паркар, сейр ийидай чкаяр, спортдин объектар, рекьер тукьлуьрун ва аваданламишун, куьчейра эквер ва целди таьминардай сетар цийи хьувун ква. Вири объектар алай йисан эхирдалди кьилиз акьудна куьтягда.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Машиндин рехь - им инженервилин багь, вичел еке зегьмет алай, яшайишдин маьнадин тамам комплекс я. Адан куьмекдалди автотранспортди уьлкведин 80% парар дашмишзава. Рекьерин гьалдилай, еридилай автотранспорт ишлемишиз хьун ва рекьерин хатасузвал таьминарун аслу я. "Ви шумуд йис ятла ваь, вун гьикь ва гьикьван рекьер фенватла важиблур я" лугьудай камаллу ихтилат ава. Амма яр-гьал рекьер лайихлудаказ атудай шартарни кьанда эхири.

Эхиримжи вахтунда республикадин "Мегьарамдхуьр-Ахцегь-Рутул" автошегьре гьатта ишлемишдай мумкинвал амачир кьван пис гьалда авай. 1997-1998-йисара кьир цайидалай кьулухь ам ремонт хьувунвачир. Ида халкьдин патай гьахьлу наразивилерни шикьятар арадал гьизвай. Месэла чкадилай юзурун патал

гьул я. Ахпа кьир цунив эгечьда. Пешекаррин, техникадин патахьай дарвал авач. Са бригадади Докьузпара райондин сергьятра авай 54-68 километрдин (адакь сифтегьан 7 км гьилевай йисуз бегьмна, ишлемишиз вахкуда), кьвед лагьайда - Ахцегь райондин мулкунал алай 68-75 километрдин мензилда зегьмет чьугьвазва. Ина, тайиндиз лагьайтла, Ахцегь РЭС-дилай башламишна, 4 км рехь (68-72 км) 2021-йисуз бегьмарда. Четин чкаярни гьа и участокда ава. Тукьлуьр хьийизвай рекьикай лагьайтла, адан гьаркьувилел 7-8 метр, кьерехрал 1 метр жеда. Яд ахвадардай хвалар патал 400 мм диаметрдин асбестдин турбаяр юкьвай атлана, чьутхварар хьиз ишлемишда. Гьакьни рекьерик кьвай ракуьн куьгьне турбаяр цийибуралди эвезда. Исятда, акьвазвалвал, жележгеда рехь марфадин ва дигидай цикай хьун патал чна ам авайдалай 0,5-1 метрдин хкажна, таптамишна, сигьийизва, - лугьузва ООО "Фериде" карханадин геодезист, ремонтрин участокдин

Рехь тукьлуьр хьийизва

эхиримжи йисара Ахцегь муниципалитетдин кьил Осман Абдулкеримован кьул алаз низ чьид, гьикьван чарар кьенатла "Дагавтодор" карханадинни республикадин гьукьумдарин адресрал. Цин сталди кьванцянйни тьлев акьудда лугьуда. Чпикай ихтилат физвай рекьер авай гьал, Кьиблепатан Дагьустандин районра кьекьведайла, РД-дин кьилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликован акьуна.

начальник Назим Сеидовани Ахцегьрин "ДЭП-4" карханадин начальник Риналдин Азизагьева.

Рехь тукьлуьрзавай гьал ахтармишун, эцигунрин кьвалахрал гуьзчивалун патал мукьвара анал Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримов, депутатрин райсобранидин председатель Абдулкерим Палчаев, муниципалитетдин эцигунрин ва сад тир заказчикдин управленидин (УСЭЗ) начальник Сердер Мо-

Эхирки, разивилелди лугьун, "мурк юзана". Ингье, са гьафте я, заказчик ГКУ "Дагестанавтодор" ва подрядчик ООО "Фериде" кархана (генеральный директор - Р.С. Жалилов) яз, рехь тамамдиз цийикла тукьлуьр хьувунив эгечьнава. Икьардин бинедаллаз гьелелиг 21 километрдин рехь тукьлуьр хьийизва, адакай 11 км - цин, амайдени кьведай йисуз. Умуми кьимет тахминан 300 млн манат я.

- Алай вахтунда и рекьел чи карханадин кьве бригадади пакамалай няналди гьакьисагьвилелди кьвалахзава: четин ва пара вахт кьакьудзавай накьвадин кьат, рекьин чин сад хьиз тукьлуьрунал маш-

лалиев фена. Тукьлуьр хьийизвай рекьин ери хьсанарун патал абур пешекаррихьни фьалейрихь галаз рахана. Кар вилик фин патал чкадин администрациядилай аслу тир вири кьвалахра абур алакьдай куьмек хиве кьуна. Гьелелиг ийизвай крарилай райондин кьили авай бур рази яз амуькна.

Эхь, республикадин "Мегьарамдхуьр-Ахцегь-Рутул" автошегьредин гьелелиг анжаз 21 километрдин мензил кьайдадиз хьизва. Гьелбетда, идалди месэла гьална акьалтзавач. Амай пай, цийи тендер-контракт малумарна, 2022-йисалай ремонт хьийидайвал я.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Залан жуьреда тлугвалдик начагъ инсанрин къадар Дербент райондани гзаф жезва. Инин къуллугъчийрик тлугвалдин инфекциядикди начагъ жезвайбурун къадар гзаф хъуни къурху кутунва. И мукъвара хъайи оперативный штабдин заседанидал райондин Мугъарты хуьре арадал атанвай чуру гъалариз килигна, райондин администрацияди, Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидин Дербентдин территориальный отделенидин руководитель Рашид Аджиеван теклифдалди, коронавирустдин инфекция чукулун тавун патал вацран эхирдалди карантин малумарнава. Дербент райондин центральный больницадин къилин духтур Рашид Абдулован гафаралди, Мугъарты хуьре коронавирус квайбурун винел акъудун патал 210 касдивай мазок къа-

дай ва сагъар хъийидай чкаяр гъазурнава. "Яру", "къацу" ва "хъипи" зонаяр тайинарна. Вири шартлар яратмишнава: махсус санитариядин зона, душдин кабина, яд чимдай къве тадарак. Ругуд чкадал азарлуьриз кислород гудай, чи пешекарри гъазурнавай аппаратар ала. ИВЛ-дин аппарат, концентраторар больницада авач. Лагъана къанда, министерстводин приказдин бинедаллаз Белиждин больницада тешкилнавай провизорный отделенида анжа къезил ва юкъван гьалда авай азарлуьр къабулдай шартлар ава. Залан гьалда начагъбурун Дербентдиз ва маса шегъерриз ракурзава. Яни больницада реанимациядин отделение авач. Иниз килигна, залан гьалда начагъбурун тади кумек гудай шартлар авай чкайриз ракурзава. Коронавирустдиз талукъ дарманар ава. Тлунин патахъайни вири хъсанзава.

Провизорный отделенида дежурство тухуз, духтуррикайни медсестрайрикай ибарат пуд бригадади суткада къилин-къилиз къвалахзава. Гъар са бригада 9 касдикай ибарат я. Аник 2 духтур, 4 медсестра ва 3 санитарка ква. Къенин юкъуз абур иниз тади кумекди гъанвай 45 касдикъ гелкъезва. Абурун къадар гагъ гзаф жеда, гагъни - тлимил. Икъван гагъда иниз саки виш кас азарлуьрун гъанва. Абурукай 54 кас сагъар хъуьнуна. "Къейд ийиз къанзава, - лугъуза С. Селимова, - коронавируст кваз чи больницадиз гъайи са касдини ковиддиз акси вакцинадин рапар янавачир".

Селим духтурдин гафарай малум хъайивал, Белиждин больницада коро-

Азарлуяр гзаф хъанва

чуна. Ибурукай 31 касдик азар квайди тайин хъана. 2 кас госпиталдиз ракурзава, мукъубурун, къвалера сагъар хъийиз, духтуррин гуьзчивилик ква.

Тлугвал башламиш хъайидалай инихъ районда, санлай къачурла, ковид кваз хъунин жигъетдай 2137 кас ахтармишнава. Абурукай и азар квайбурун 1070 кас хъана. Сталжем хъанвайбурун къадарни агъзурдалай алатнава. 2080 кас, сагълам хъхъана, гъисабдай акъуднава.

6-июлдилай 15-июлдалди районда COVID-19 акатнавай 117 кас малум хъанва. Ибурукай 45 кас вирусдикди начагъбурун, мукъубурун сталжем хъанвайбурун я.

Ихътин муракаб гъалариз килигна, коронавирустдикди начагъ жезвайбурун къабулун патал Республикадин здравоохраненидин министрстводин тади гъалара Дербент райондин Белиж поселокдин ва Падар хуьрун участковый больницаяр ковид квайбурун къабулдай провизорный отделенириз элкъурдай къарар къабулна.

Рикел хкин, алатай йисан майдин вацрани гъа ихътин гъалар арадал атайла, Белиждинни Падардин клинический больницаяр провизорный госпиталриз элкъурнай. Духтуррин галатун тийижир залан зегъметдин ва лазим идарайра къабулай дуьз серенжемрин нетижада тлугвалдин вилик пад къаз хъана.

Ингъе гила тлугвалди вичикай мад хабар ганва, и чуру вирусдикди азарлу жезвайбурун къадар артух жезва.

Чун и йикъара Белиждин участокдин больницадикъи галай поликлиникадин заведующий **СЕЛИМОВ Селим Къазиевич** галаз гуьруьшмиш хъана, адавай Белижда ачухнавай провизорный отделенида ва поликлиникада ковиддин вилик пад къун патал тухузвай къвалахрикай куьрелди суьгъбет авун тлалабна.

Селим Селимован гафарай малум хъайивал, Республикадин здравоохраненидин министрстводай буйругъ атанмазди, поселокдин больница, Роспотребнадзордин истемашунрив къадайвал, коронавируст ва сталжем акатайбурун къабулун патал са куьруь вахтунда гъазурна. Санлай къачурла, 50 кас къабул-

навирустдиз талукъ яз ахъайнавай отделенидиз Дербент шегъердай варайондин саки чъехи пай хуьрерай, Табасаран, Хив, Мегъарамдхуьрун, Сулейман-Стальский, Къурагъ, Ахъегъ районрай тади кумекдин машинра аваз коронавируст акатнавайбурун гъанва ва и кар давам жезва.

- Лагъана къанда, духтурри ихътин чими вахтунда четин шартлар, махсус парталар алаз, чпин буржи чъехи пешекарвилелди, намуслувилелди къилиз акъудзава. Абуру алай вахтунда "яру зонада" къвалахзавай терапевт Бутаева Анжела, хирург Саидов Максим, невролог Ибрагъимов Эмиран, кардиолог Эскендеров Аюб, гинеколог Шабанова Альбина, терапевт Бабаева Селимат я. Заз инал, виридан зегъмет къейд авуна, абуруз сагърай лугъуз къанзава, - лагъана С. Селимова.

- Поликлиникада вакцинадин рапар язавай духтурар тир Маина Селимовади, Алибег Османова ва Жамиля Османовади гъакъисагъвилелди зегъмет чуьгувазва. Абуру, участокрин терапевтрини медсестрайри поликлиникадиз атайбурухъ галаз ва гъакъи къвалериз феийи вахтундани коронавирустдиз акси таблугъат тухуз, инсанар гъавурда твазва. Вакцинадин раб ягъуналди гъарда вич тлугвалдикдай хуьзвайдакай суьгъбетзава. Коронавирустдиз талукъ яз махсус буклетарни акъудна, халкъдиз пайнава.

Тлугвал башламиш хъайидилай инихъ больницадиз 3325 доза вакцина хкана. Икъван гагъда 2900 касдиз сад лагъай паюннин ва 2054 касдиз къвед лагъай паюннин рапар янава. И къвалах давам жезва. И рекъе вилик жергеяра муаллимар ва гъакъни школайрин технический персонал, медработничар, поселокдин администрациядин къуллугъчийар ва масабур ава.

* * *

30-июлдиз COVID-19 чукулуниз акси райондин оперативный штабдин заседани хъана. Къабулнавай серенжемри хъсан нетижа гуниз килигна, Рашид Аджиеван теклифдалди, Мугъарты хуьрел эцигнавай карантин алуднава.

Вилерин экв вучиз зайиф жезва?

Сир туш хъи, эхиримжи вахтара айнаяр алукинавай аялар, жегъилар чал гзаф дуьшуьш жезва. Вилерин экв вучиз икъван фад зайиф жезва? Им квехъ галаз алакъалу кар я? Телефонри ва маса гаджети вилерин хчивал квадаруниз гъихътин тагъсир ийизва? И ва маса бязи суалриз чна Москва шегъердин «Медсвисс» центрада къвалахзавай вилерин тежрибалу духтур-офтальмолог, медицинадин илимрин кандидат Сакина Мурадовна **ОМАРОВА ДИВАИ** жавабар гун тлалабна. Къейд ийин, пешекарди Инстаграм соцсетда вичин @saomrova_doctor аккаунтда мукъвал-мукъвал менфятлу меслятар, теклифар гузва.

Лезги ФЕТГЪУБЛАГЪ

■ Сакина Мурадовна, куь фикрдалди, вилерин экв зайиф инсанар, иллаки жегъилар йисалай-суз вучиз гзаф жезва?

- Гъакъикъатдани, вилерин азарар - "жегъил", эхиримжи йисара яргъал алай затлар хъсандиз акван тийизвайбурун къадар артух жезва. Себеб вуч я лагъайтла, гъеле гъевечли-замаз (2-5 йисан яшара аваз) аялдин вилерал артухан пар акъалтзава: дидейри чпин аялар смартфонрай мультикар килигунал желбзава. Акунин, килигуни система аял чъехи хъунихъ галаз сад хъиз къайдада гъатзавайди я. Им неинки вилерин хчивал, гъакъи рангар, затлар къве вилезни сад хъиз хъсандиз акунин алакъун я. Акунин система дуьз къайдада гъатун патал аялди вилериз тади тагун, вилерин мишвиал хуьн, йикъа къве сятдилай тлимил тушиз гъавадал ва гъерекатдик хуьн важиблу я. Беден мягъкемарунин, гужлу авунин гъерекатрини хъсан патахъай тагъсир ийизва.

Къе чун еке мумкинвилер авай дуьньяда яшамаш жезва. Чавай интернетдай недай затларни, парталарни, дуланажагъда герек шейзрин, самолетдин, концертдин билетарни маса къачуз жезва. Чи йикъарин лап чъехи пай инсанар смартфонар, мобильный телефонар ва маса гаджетар ишлемишзавайбурун я. Гъавилар вилерал ачалтзавай пар са шумуд чуьд сеферда артух хъанва. Бегъем ксун тавуни, яни лазим тирвал ахвар тахъуни, стрессри ва маса бязи себебри вилерин азарар фад-фад чуькурзава.

■ Адет яз, духтурдин патав инсанар са гъихътин ятла тлал пайда хъайила, са куь ятла азаб гайила фида. Вилерин духтурдин патав мукъвал-мукъвал финин лазимвал авани?

- Аял хъайила, адаз неонатолог килигзава ва умуми гъал ахтармишзава. Гъа жергедай яз дидедиз хъайила аваз хъайи азарар авани-авачни ахтармишзава. Сад, пуд, ругуд варцар, са йис, 3 йис ва 6-7 йис тамам хъанвай аялдин вилерин экв офтальмологди ахтармишзава. Гуьгъуьнлайни гъар йисуз гъа и жуьреда. Яргъа авай затл хъсандиз аквадай, амма мукъув гвайди таквадай ва я яргъа авай затл хъсандиз таквадай, амма мукъув гвайди аквадай хътин гъалар, вилерин чапрасвал аялзамаз винел акъудун патал пешекарар килигна къанда. Ихътин серенжемар диде-бубадидай садаз ва я къведазни вилерин азарар авай аялриз талукъ яз къиле тухун иллаки чарасуз я. Айнаяр алукулун ва духтуррин меслятрал амал авун гзаф важиблу я. И меслятар, серенжемар чъехи инсанризини талукъ жезва. Вучиз лагъайтла, бязи азарри чпикай геж хабар гуда. Азарар вахтунда винел акъудун ва сагъарун герек я.

Вилерин азарри маса умуми азаррин гъакъиндайни шагъидвал авун мумкин я: шекердин диабетдин, жалгъайрин азаррин, ивидин гъерекатдин, иви тлимил хъунин, къилин мефтледи... Гзаф вахтара офтальмологди сифте яз азарар винел акъудзавай пешекардин везифаярни къилиз акъудзава.

■ Жегъилрин арада вилерин азарар чуькунин гъалариз квевай гъихътин къимет гуз жеда?

- Жегъилрин арада (18 йисалай 45 йисал къван яшара авай) яргъа авай затл хъсандиз таквадайбурун къадар пара я. Конъюнктивит, блефарит, увеит азарар гзаф чкъанва. Бязибурук диде-бубайрикай азарар къезва.

■ Вилерин азарар диде-бубайрилай абурун веледрални атунин мумкинвал гъакъан екеди яни?

- Диде-бубайрилай чав неинки вилерин рангни нерин къалуб, гъакъи азарарни агакъзава. Им бажармишиз тежедай кар я. Вилерин азаррин Гельмгольцан тварцихъ галай институтдин къуллугъчи, медицинадин илимрин доктор А. Шамшиновади тухвай ахтармишунри къалурна хъи, вилерин азаррин 42,3 процент диде-бубайрилай атунихъ галаз алакъалу я. Сихилда вилерин азарар авай багърияр малум ятла, папани гуьлуьл генодикадин жигъетдай пешекарривай меслятар къачун герек я.

■ Вилерин ишигъдиз зарар гудай недай суьрсетар авани?

- Вичин сагъламвилехъ гелкъезвавай инсандиз чизва хъи, ада незвай затларик салан таза майваяр, емишар ва як хуьн герек я. Вилер патал иллаки хъипи, яру ва къацу рангунин салан майваяр (буран, болгарский истивут, газар, успагъан (шпинат), чичлек, серг, брокколи, партахал ва шептел) хийирлу я. Черникадик каротин, лютеин ва зеаксантин ква. С, Д, Е витаминар, магний, калий, фтор, фосфор, ракъ, цинк хътин микроэлементар гзаф квай суьрсетар хъяна къанда. Шурадикайни, балугърикайни какайрикай еке хийир ава.

Гъуьруькай авунвай затлар, ширинлухар, ички пара ишлемишна виже къведач. Глаукома азар авайбуру къел тлимил ишлемишна къанда. Къеле бендендик квай къеж хкатуниз манивал гузва ва вилерин къенепатан давление хкажзава.

Жуьреба-жуьре консервиярни, чипсарни, кендирагъарни, бязи мижеярни вилер патал зарарлу я.

■ Компьютер, мобильный телефон, телевизор - ибурукай вилерин экв патал виридалайни гзаф вуч зарарлу я?

- Лап мукъув агудна килигзавай затлуни вилериз гзаф тади гуда. Адет яз, столдал алай компьютердинни инсандин вилерин арада 70 сантиметр къван мензил амуькзава, гъилевай планшетдиз килигдайла, - 40 сантиметр, мобильный телефон лап мукъув агудзава - 25-30 сантиметр. Телевизордиз лагъайтла, чун 3-4 метрдин яргъай килигзава.

Телефонди чъехи ксарин вилер галатарзава. Гаджети аялрин вилерин экв зайифарзава, къилди къачуртла, яргъа авай затл писдиз акунин азар арадал гъизва.

Эгер вилерин духтурдин патав тегфена йисалайни гзаф вахт ятла, гежел вегъин тавуна, жуван вилерин хчивал пешекардив ахтармишиз тур.

■ Маналу жавабар гунай сагърай!

Лезги кхьинрин тарихдай 150 йис хьанвай ктаб

Мердали ЖАЛИЛОВ

Чи милли члалан кхьинар (сад лагъай гьарфар, абуралди кхьинар ва сад лагъай ктабарни) арадал атайдалай инихъ 150 йис алатнава. Милли культурадин, къанажагъдин, эдебиятдин тарихда им члехи вакъиа, сувар тирдал шак алач. Амма алай вахтунин, яни тлугвал лугъудай завалди агъавалзавай шартлара, гзаф маса суварар хьиз, и мярекатни я чи алмиривай, я чи шаиривайни гьикаятчийривай, я мектебринни колледжрин, институтрин коллективривай кьейд ийиз жезвач.

Газет клелзавайбуруз чна и вакъиадикай делилар яшлу шаир, вич датлана хайи члалан дурумлу ибарайринни рангламишдай художественный гафарин-гевгьерин гугъуна авай **Сажидин САИДГЪАСАНОВАН** чарарин (кхьинрин) куьмекдалди раиж ийизва.

Сад лагъайди, шаирди, "Лезги кхьинрин имаратар" кьил гана, члехи поэма кхьенва. Адан асул пай члехи классик Етим Эминанни чи милли кхьинрин эвел кутур алим ва

Къазанфар-бег Мамрачви

Зулфикъаров Къазанфар-бег Мамрачви (лакаб - Мамрач Къазанфар) - члехи лезги алим ва шаир. Сад лагъай лезги "Букварь" туькьурай кас. Зулфикъаров Къазанфар-бег 1843-йисуз Куьре магъалдин Мамрач хуьре дидедиз хьана. Ада Вини Ярагъдал Гъажи Исмаил эфендиндин медресада клелна, илимин дибар ва Рагъкъеъчдай патан члалар чирна. Къазанфар-бегди лезги члал ахтармишай урус алим П.К.Услараз, куратор яз, члехи куьмекар гана.

И карди адаз сад лагъай лезги азбука кхьидай мумкинвални гана: "Лезги букварь" - 1871-йисуз Темир-Хан-Шурада "Куьредин аб-жуз" твар алаз чапдай акъатна. Им Усларан

Абужафер Мамедов къасумхуьруьви

Абужафер Мамедов 1880-йисуз Къасумхуьрел дидедиз хьана. Адан члехи буба Пирали Ярагъ Мегъамедан тухумдай тир. Лезги шириатдин классик Етим Эминан девирда Пирали машгур шаир яз гьисабзавай.

Мадни итижлу са делил: Абужаферан дах Мамед-эфендин Алкъвадар Гъасан эфенди дидедин патай амледин рухвар тир. Абужафер Мамедоваз еке дережадин образование, илим авай. Адаз араб, туьрк ва урус члалар лап хъсандиз чизвай.

А.Мамедова Гуржистандин Гори шегьерда муаллимвилдин семинарий, гьа вахтунда лугъуз хьайивал, "татарский" отделение акъалтарна. Ахпа ада Темир-Хан-Шурада муаллим яз къвалахна. Абужафера вичикай гугъуьнлай машгур кавказовед ва Дагъустандин члалар ахтармишайди хьайи Е.Бокареваз тарсар ганай.

Гьа са вахтунда Абужафер лезги кхьинрин галатун тийижир пропагандистни хьана. Гугъуьнлай, Къасумхуьруьн светский школада муаллимвиле къвалахдайла, А.Мамедова, П.К.Усларан алфавит бинедиз къачуна, "Азбука ва клелун патал сифте ктаб"

Кириллицадивай яргъа тахъана

Кириллицадин алфавитдал а девирда лезгиин пуд ктаб акъатнава. Сифтегъан ктаб - 1871-йисуз, Темир-Хан-Шурада авай Дагъустан областдин армиядин штабдин типографияда. Адаз, виликан Куьре округдин Мамрачви Къазанфар-бегди туькьурнавай "Куьредин члал" лугъузва. Муькуь ктабдин автор Петербурдин Имперский академия куьтгънавай Петр Карлович Услар я. Ам 1886-йисуз Тифлисада акъуднава. И ктабдин твар муькуьдалай яргъи я - "Куьредин азбука ва клелдай ктаб". Ам акъудай вахт - 1911-йис. Пуд лагъай ктабдин

шаир, вичин девирдин (XIX асирдин къвед лагъай пай) кьетлен савадлу кас, Урусатдин пачагъдин тапшуругъдалди атана, Кавказдин халкъарин, гьа жергедай яз лезгиинни члалар ахтармишай зурба алим Петр Карлович Усларахъ галаз санал къвалахай Мамрач Къазанфар-беган (Зулфикъарован) алакъайриз талуькарнава.

Лезги члалан сифте кхьинар арадал гъайибурни гъабур яз гьисабзавач. Им чи тарихда фадлай гъатнавай делил тирвилляй (Р.И.Гъайдарова, А.Г.Гуьльмегъамедова, Къ.Х.Акимова ва мсб. чпин къвалахра тестиькарнава) чна поэмадик къазавач. Автордиз чарар кхьенвай чи кьенин аямдин члалан члехи устадар тир Мансур Куьревидинни Дагъустандин халкъдин шаир Арбен Къардашан тебрикхъ галаз чнани рейсадвалзавач.

Къвед лагъайди, С.Саидгъасанова чав Зулфикъаров Къазанфар-беган ва ададай гугъуьниз чи маса арифдар алим, лезги члалан гъакъикъи кьайгъудар хьайи Абужафер Мамедован лезги члалаз талуьк ктабрикай авунвай кьейдер агаькарнава. И кардайни чухсагъул. Чна гъабуркай менфят къачуна.

алфавитдал акъатай сад лагъай лезги ктаб я. П.К.Услара Къазанфар-бегдин алакъунриз члехи кьимет гана.

М. Къазанфар-бег шириат кхьизвайдини тир: "Етим Эминаз жаваб" ширида ада вичин дустуниз "дили-диванадиз чирагъ куькьурайди" лугъузва, ам шаирдихъ галаз, "эй, азиз" лугъуз, рахазва.

Мамрач Къазанфар-бегди лезги халкъ савадлу хьун патал гзаф зегъметар члугуна. Ам 1877-йисуз, Урусатдин пачагъди Дагъустанда "бунтар къарагъарайбуруз" туьнбуьгъ ийидайла, Туьркиядиз куьч хьана, гьана рагъметдиз фена.

("Куьре члалан элифарни ахпа гвяниз клелдай жуз") кхьена. Им Къазанфар Зулфикъарован элифрин къвед лагъай ктаб тир. Ктаб 1911-йисуз Тифлисада чапнай. Аялриз дидед члалай чирвилер гун патал ктабда жуьреба-жуьре темайрай материалар, гьикаяяр, махар, мисалар, мисклалар, гьакни тапшуругъар, суалар ва абуруз жавабарни ганвай.

Адалайни вилик, 1905-йисуз, Абужафера гъазурнавай, чпин тварар Къуръанда гъатнавай 28 пайгъамбардик кхьенвай гьикаяяр авай ктаб, лезги члал таржума авуна, чапдай акъатнай.

Абужафер Мамедов Максим Горькийди XX асирдин Гомер я лагъай Стлал Сулейманан члехи дустни тир. Ада сифтебурукай яз вирибур гъавурда гъатдай кьайдада лагъанай: "Сулейман ашукъ туш, ам халисан шаир я". Ада Стлал Сулейманан гзаф шириат, кхьинни авуна, халкъдал агаькарнай.

Абужафер Мамед-эфендиевич Мамедов, рикле еке мурадари къастар, хьийидай къвалахар амаз, 54 йисан яшда аваз, 1934-йисуз рагъметдиз фена.

автор къалурнавачлани, адал зегъмет члугунвайди Къасумхуьруьн светский школадин муаллим Абужафер Мамедов яз гьисабзавач.

* * *

Ихътин эвелдин гьунарлу давамарун Советрин девирда, 1928-йисуз, Гъажибег Гъажибегова ва члалан нуфузлу маса ксарин члугур члехи зегъметри арадал гъана.

Гила чахъ чи милли азбукани, газетарни, журналарни, ктабарни, милли театрни, радиони, телевиденини хьанва. 150 йисан тарих бушдаказ алатнавач...

Лезги члалан кхьинар: вилик фин ва орфографиядин бязи месэляяр

(2021-йисан 19-февралдиз Къасумхуьрел кьиле
фейи лезги члалан илимдинни тежрибадин
IX лагъай конференциядихъ галаз алакъалу яз)

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

(Эвел - 7-8 ва 10-нумрайра)

Хейлин пешекарри гъахълудаказ тестиькарнавайвал, чи члал хъсан дережада ахтармишнавайбурукай сад я.

Кхьинрин тежерар дегиш хьайивиликайни вилик фейивиликай инал итиж желбун патал сифте нубатда 1950-йисуз чапдай акъатай алим М.Гъажиеван "Лезги члалан грамматика" ктабда гьалтзавай бязи келимайриз (квалубриз) фикир гун: **причастиедин, сказуемоедин, акахътавуьн, паюнкая, йкъуз, запятайдалди, чирхъун, кланхъун, туьтлурьбру, сказуемывал, сказуемьяр, существительни, ийизава, веревирд...** **Ина чал подлежащее, подлежащи** - кьве жуьредани гьалтзава. Ругуд лагъай издание яз 1969-йисуз ахкъатай "Лезги члалан грамматика" ктабда (автор - М.Гъажиев) винидихъ къалурнавай гафар-квалубар кьенин чи орфографиядиз муькуь хьанва: **причастиедин, сказуемидин, сказуемьяр, подлежащее, туьтлурьбру, существительное...**

Лезги члалан орфографиядин тарихдай аквазва: къвердавай цийивилер, дегишвилер кухтаз ахкъуднавай орфографиядин гафарганар кхьинра жезвай четивилер, "къве жуьреяр" жезмай къван тергунал бинеламиш хьанва. Гьа са вахтунда муракаб гафарин патахъай кьенин юкъузни пара суалар амуькзавач. Члалан девлетлувал ва жуьреба-жуьревал цийи гафар арадал атуьнни кьайдайрихъ галазни алакъалу я, гьа жергедай яз сложный гафарин ролни башкъа я. Винидихъ кьейд авурвал, ихътин уьлчмеяр кьини талуьк кьай-даярни лезги члалан грамматикада бегъемдиз тестиьк хьанвач, яни чи кхьинра жуьреба-жуьревилер, какахъай гьалар дуьшуьш хьун давам жезва.

Макъалада кьейд авур жуьредин бязи уьлчмейрилай гьейри, рахунрин члалаз хас **халадхва, имидхва, жиклид тар** хътин гафарни кхьинра анжах са кьайдада ишлемишуникай хийир ава. Авайвал лугъун хьа, чал кхьинра гъатта пуд жуьреда гьалтзава: **халадхва, халад хва, халадин хва**. Зи фикирдалди, чи члалан тьебиатдиз ихътин жуьредин уьлчмеяр битавбур хьиз кхьин кутугнавач. Инал гъанвайбурукай къвед лагъай вариантни виже къведач лугъунихъ себеб ава: "халад" квалуб эхир кьатнавай, орфографиядин, грамматикадин кьайдайриз жаваб тагузвай сагъдинди хьанва. Гъавилляй сад ва къвед лагъай жуьреяр-вариантар кхьинрин члала гьамишалуьг "рикелай ракъурун" хъсан я. Гаф кватай чкадал, "хийирни зиян" гекъигун патал са мисалдал акъвазиз жеда: чи члала мягъкем хьанвай "дидед члал" терминдини гзаф вахтара чун клевера твазва. Гьикл хьа, "хайи члал" келимадин синоним хьиз чи кхьинра гзаф къадарда ишлемишзавай "дидед члал" термин виже текъведайди, кьайдадик кваз туькьур тахъанвайди я. "Гьакл къабулнава" лугъунилай гьейри, ик кхьин гъахълу я лагъана тестиькардай са делилни авач. Кьайда тирвал квалубда авай термин тирвилляй гзафбуру гьам художественный эсерра, гьамни публицистикада "дидед члал" кхьизва. Гьа ик, аквазати, грамматикадин сергъятрай акъатуни какахъай гьалар арадал гъизва. Им бес менфят авай кар я лугъуз жеда-ни? "Дидед члал - родной язык; дидедин

члал - язык матери" лугъудай фикирарни малум я. Яни гафунин-квалубдин эхир кьатлуналди "тафаватлу" авунин фикир. И келимаяр инал кьейднавай хътин гьар жуьре манаяр аваз, амма гьа са кьайдада кхьейтла жезвачни? Гьелбетда, ибур жавабар авачир суалар туш. Сад лагъайди, кхьин са жуьреда ийизвай, амма чпихъ са шумуд мана авай келимайрин арада и жуьредин "тафаватлувилер" тваз алахъун тьебиисуз кар я, къвед лагъайди, ахътин чалишмишвилерин нетижада арадал кьведай келимани квалубсузди жеда (месела, "дидед члал" хътин).

Инал зи фикирдиз Къасумхуьрел 2016-йисуз кьиле фейи илимдинни тежрибадин конференциядин нетижада къабулай кьарардин са пункт хтана. А кьарар "2016-йисан хайи члаларин международный йикъаз талуькарнавай лезги районрин илимдинни тежрибадин конференциядин материалар" квалталдин эхирда чапнава. Ана кхьенва: "Мектебра, газетра, рахунра "дидед члал" ("материнский язык") чкадал "лезги члал" ("лезгинский язык") ишлемишин. (Чал дидединди туш, ам вири халкъинди я)".

Тажуб тахъана амуькда кар туш, и кьарар чапнавай квалталда гъатнавай бязи макъалайрани, 2018-йисуз акъатай 6-квалталдани са кьатда "дидед члал" келима ишлемишнава, гьа жергедай яз конференциядин нетижада къабулай кьарардани. И мисалди са кар къалурзава: и ва маса кьарар къабулдалди вилик ам гегъеншдиз веревирд авун (газетра, журналра, интернет-чешмейра) герек я. Идалайни гьейри, къабулзавай кьарар кьилиз акъудунди гьерекатарни вилив хуьн, вахт-вахтунда къвалахдай махсус комиссия тешкилун лазим я. Кьилди "дидед члал" терминдикай лагъайтла, алатай йисара гьам "Лезги газетдин", гьам "Самур" журналдин чинра адакай чпин фикирар лагъайбуру хьана.

Гьа ихътин ашкара гьалар себеб яз, чи члалан гафарин муракабвилдин месэла вич гзафни-гзаф фикир желб ийиз тазвайди, регъятдаказ веревирдер ийиз тежедайди я. Гьа са гафар, терминар кхьинра жуьреба-жуьре ишлемишуни члалаз садрани хийир гудач.

Рахунрин стиль кхьинриндахъ галаз сад авуна виже къведач. Кхьинра ихътин квалубриз (**айванд, дидед, жиклид...**) рехъ тагун гъахълу тирди успатзавай мягъкем делилрикай сад а гафарихъ, падежриз дегиш жедайла, жуьреба-жуьре эхирар акал хьун я. Грамматикадин кьайдайрал амал тийизвай дуьшуьшар шириатдизни хас я. Инал лугъун герек я, бязи шаирри ва шириатдин гьевескарар яз кьелем гьиле къазвайбуру чи члалан орфографиядин кьайдаяр гзаф вахтара алазни-алачиз члурзава, "бендинин квалуб" арадал гъун патал гафарин кьатлар (гъатта битав гьикаяр) атлуз ва я артухан гьарфар-сесер гилиг хьийизва. Им вичикай кьилди ва делилламишзавай мисалралди гегъеншдиз рахана кланзавай тема я.

Муракаб гафарин барадай яз, дефисдалди кхьизвайбуру иллакай фикир желбзавач. Кьилди кьачуртла, тикрар жезвай дибрикай ибарат бязи кьилдин гафар арада дефис аваз кхьинихъ галазни тайин себебралди рази хьун дуьз туш. Бегъем гьакъикъивал, тайинвал тахъуналди лишанламиш хьанвай месэлайрикай сад дефис арада аваз кхьизвай гафарихъ галаз алакъалу я.

(КьатI ама)

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Сулейман (ПОЭМА)

Сулейман КЕРИМОВАЗ бахшизава

Пак Ислам дин рикле авай Муъмин хътин инсан я вун. Аллагъдин дуъз рекъе авай, Дерезадиз къакъан я вун. Гъар са кардин рекъиз гъалал Акъудзава вуна даллал. Ваз аквазва чал алай гъал, Аллагъдизни аян я вун. Гъар камуна гуз садакъа, Мевлид, игъсан тешкилзава. Яшамшрай ви ахлакъ а, Жумартвални на гъилзавай. Гъар чкада Аллагъдин квал Эцигиз на кумекзава. Азаррикай хуъзва аял, - Ам уълкведиз герекзава! Ваз ви халкъдин къилих чида, Чида адан меденивал. Сагълам руъгъди беден хуъда, Бес гъам тушни ви къенивал! Мад ваз чида Сулейман твар Я пайгъамбард, шаирдинди. Илич хъайи уълкведин зар Машгурвиллин, девирдинди... Къе вунни гъа къаматзава Тварцин стхадиз яз тешпигъ Гъар са кваллах акъатзавай Адаз къимет ава - тариф.

Сулейманан ниътада, Пул юнгъва я кларасдикай хкатнавай... (Гъавилляй ам къенятзава!) Акъудзава жумартдиз майдандиз, Къуй эсер хъуй инсандиз! - Чир хъурай, пул затни туш, Къимет хъурай намусдин! Гъам я звез тежедайди, Я къачуз, нез тежедайди. Гзаф хъайи девлетарни шит жеда, (Инсанвал - ам къит жеда). Хвена къанда инсанвал, Такабурлу тахъана, "Зун инсан я!" - лагъана. - Агъвал ава лагъана Хаха хъунухъ хъсан туш. Ашерди къаз датлана Цава хъунухъ хъсан туш. "Гъикъван вахъ баш, вахт ава? Гъундуър ава, тахт ава?" - Гъа тереф хъухъ фикирда, А зендина гъахъ ава. "Инсан, инсан я!" - Сад я вирина. "Яшайиш, агъвал" - Гафар я къуру. Аллагъ я цавал, Амайбур клурук! Авай вад югъ уъмуър я, Яргъал уъмуър эхир я! Сулейманаз чизва ам, Вичин рехъди физва ам. Сагъигъ кас я жергедин, Ватанперес уълкведин. Ахътин ксар сад-къвед я, Сулейманан жуъредин!

Ам дагъви я адетдин, Хва я лезги миллетдин, Такабурлу ягъ авай, Риклени Аллагъ авай. Фана дуъньядин гъалар Къазвач касди квазни. Хъана, ава чакъалар, Пехъер ава, чухваз чин. "Бес амачни инсанар?" - Гъинва къамат къалура! - Куън ава къван гъар сана, Къуй майдандиз атурай. * * * Мусурманриз Жуъмя-мискин Кланзавай чи меркезда. Гъукумат я вичиз дуъшукуън, Бес и кар ни звезда? Мад майдандиз чи Сулейман Экъечзава - гаф авач! Дараматдиз и туъкъвей къван Жагъурзава - паф авач! (яни, къулухъ вахчун) Миллионрин долларар И кваллахдиз жезва харж. Жуъмя-мискин луварал Авуна касди хжаж! Баркалла, ви бубадин Суруз даим нур къурай! Ви девлетрик Агъади Мад артухвал кутурай! Месэлайрихъ галаз Чехи уълкведин Хайи хуърни, ватан риклел алаз. Куъмекар гуз хкъезва чи дерезид, Агъалийрин гъавурда ам акъазва: Ина авай инсанар туш такабур, Са кап фал, са хуп! целди рази я. Зегъмет члугваз ава чпин, хуъз сабур, (Де вучда къван, уъмуър язва азият?) Гъар са кваллиз са шешел гъуър авудда, Садакъа яз, галаз дуъгуъ, пасук, чем... Авайдакай "цлуд агъзурау" хкудда, Лап жумартдиз къиле физва адан дем. * * * ...Са кар жезва, Сулейманан твар къазва, Сулеймана а дуъшуъшдин "гъай" къазва. Ик, месела, лугъуз жеда: цлай къуна Кана мискин къадим хуъруън - Крарин. Сулеймана вичин хивез пай къуна, Къуй акатрай ам суваблу паярик! - Аллагъдин квал цлийиз цавуз хжажна, Рекъемралди лугъуз жедач - пул харжна! ... Чалкечирри Сулейманан квал кана, Чи шаирдин музей, тешпигъ авачир! Сагърай тварцин стха, амни хкана На арадал синих, я фаркъ квачиз. Жуван халкъдиз театрдин дарамат Пишкешна на къадим Дербент шегъерда. Ви сагъламвал, ви чан хъурай саламат! Акъвазнавай са квалачел чи зверда. 30-ноябрь 2018-йис

Соня ИБРАМХАЛИЛОВА

Хва Сулейман

Пагъливанар гзаф хъана уълкведа, Къуршахар къаз, гъалибилер къачурбур, Симинлай физ, цавук гъилер кутурбур. Амма садни ви къуватдив къведай туш, Лезги лугъур твар алай хва Сулейман. Кесиб касдив эрчи гъил гуз, рахадай, Са кардални халкъдин кефи тахадай, Течирдини къаз лап вичин архадай, Лезги лугъур твар алай хва Сулейман.

Мекке, Мединадиз фидай мумкинвал, Мусурманрин риклериз гуз секинвал. Ачухна рехъ, авачир гъич четинвал Лезги лугъур твар алай хва Сулейман. Садакъаяр и къил, а къил авачир, Женнетдин тям галай, къадар амачир, Ахъайзава харжияр, вил галачир, Лезги лугъур твар алай хва Сулейман. Дагъларин лекъ, хуъзвай сергъят макандин, Авач инсан Каракуъре таклан тир. Къагъриман я жуван Ватан лап клан тир, Лезги лугъур твар алай хва Сулейман.

Абдулашим ГЪАЖИМУРАДОВ

Девирдин тлалар

Бязибуру кудда инсан "Чехидан" са гафуналди. Гъваш лагъайтла, ядни гъида Къураматдиз сафуналди.

Са бязибур гъатдач худда, Гатайтлани лашаралди. Абур жеда кардик кутаз Хурал гъалддай хашаралди.

Садбурув ви агакъдач ван, Сес хжажна лугъуналди. Сада къада ви са нукъсан, Кисарда вун къастуналди.

Нубат сефер килигзава духтурар: Чи инсанрин вилер сагъ я, япар сагъ. Себеб вуч я, куъз къекъевезва экуънихъ, Алачтлани цавал цифер, такваз рагъ? Нубат сефер килигзава духтурар: Гъар инсандин гуъгуъл шад туш, рик! я сагъ. Аламат я, ванер къевезва адаз "хуш", Акваз-акваз ичи жезва дагъни багъ.

Нубат сефер килигзава духтурар: Чи инсанрин вилер сагъ я, риклини сагъ, Мез хци яз, къат! - къат!зава урта багъ, Раб паталди пучзава къе куътен, магъ...

Мецер ава ширинбур, Мецер ава чиркинбур * * * На, балугъ хъиз, клантла хуъх це, Зегъер жеда чиркин меце.

Ширин меци гуъулягъ ткеквей акъудда. Чиркин меци тлалар санал агудда.

Руша шадай гададин Гъерекат йигин жеда. Гаф-члал сад тир хизандин Берекат къалин жеда.

Эгер ятла вун къелемлух, Зун тлурчи я, руш. За кутур тлур татай дуъшуъш Гъич хъайи кар туш.

Муаллим

Буйдин гуъгуъ туштлани вун, Иикъа шумуд элкъурзава вуна вахъ! Жуван гъилин, сивин, риклин михъивал Ваз кланзава - тербия хъун гъар садахъ

Ем гуъзетдай шарагри хъиз мукара, Вал вил алаз, классрава аялар. Ана жедай алакъайриз тешпигъ я Демди вичи худда тунвай къавалар!

Гъи устлар я зегъметди шад тийирди! Ви зегъметди гузва элдиз безекар. Кланзава ваз ви камара - уьмуърда Абур гъар сад хъун Ватандин дестекар.

И дуъньяда чан алай къван алемрик Акъул, зиггин, чирвал, гъам члал, пис-хъсан - Виридакай ваз пай ганва, эй инсан. Къадирлу хухъ: члурмир терез дуъньядин, Жуван тварцихъ таз алахъ са зат! хъсан!

Ярмет ЭФЕНДИЕВ

Акъуддай хъи за вун рикляй, Хурун перде къазунна. Элуъхардай ашкъидин цлай, Зинданда жув кутлунна.

Кандай хъи заз вун хуъз рикле, Къуна, рагъ хъиз, гъилерал. Шуърбетар хъваз ширин меце, Ашукъ яз ви вилерал.

Амма масад ганва къисмет, - Къуд пад хъанва ичливал. Цифедик ква зи цав, зи мет, Артухариз мичливал.

Клепа на зи сирер вири, Чуънуъх риклин деринра. Багъиша заз тлалар ири, Уьмуър мадни ширинра.

Эциг жуван гъил зи риклел, - Кланивилин сел ава. Дамаррай зи катзава вел, - Чидач квекай хъел ава...

Заз язухни къевезва адан, Рикливай я пехилни. Кланивилиз багъишна чан, Къил квахънава эхирни.

Са кардихъ я кас инанмиш, Атлун тийиз умуд гъич, Гъиле гъатда ширин емиш, Ахвар ятлан гъеле вич.

Гъахъна кваллиз мили шагъвар, Къекъевезва зи чарара. Вуч квахънатла? Вуч я ялвар? Гъи фикирдик умуд ква? Вуч тада зи цларарал?..

Бирдан рикле гъахъна серин, Дустунини авуртла хъел, Жез хъайитла дуънья дар, Риклел гъваш нур хайи чилин, Секинара агатай шел, Аялвиллин гатут вар.

Къакъатайтла бирдан умуд, Гъиз хъайитла къастуни фер, Хъайитла вун намусри куз, Са-сад цифер анихъ алуд, Риклел кваш авайди хъвер, Дидед лайлай, уьмуър гуз...

Урус члалай. Таржумаяр - Мерд АЛИДИН.

Шагь-Эмир ГЪАЖИЕВ

Дяведа телеф хъайи чантар - хуърънвийриз КУЪРЕБЕГОВ Эскендара эцигнавай гуьмбетдив

Чи бубаяр тир такабур, Ватан хвенай, виликна хур, Душмандиз куъне ганай клур, Виклегъвилелд женг члугунай.

Садрани куън ажуз хъанач, Садани куъне къил агъузнач, Душманд вилик шез акъвазнач, Уьтквемвилелд гана чанар.

Рагъмет хъуй квез авай чкада, Женнетдин цукъвед бахчада, Земземдин яд хъваз хъуй куъне, Къизил гичин къуна гъиле.

Эскендара члугур зегъмет - Къегъалриз я даим гъуърмет. Эбеди яз хуъз куъ тварар, Замин жеда зурба гуьмбет.

Ярагъар

Шейх Мегъамедан ватан я, Берекатрин мерд макан я, Чаз виридаз вун масан я, Гъикъван гуърчег чи Ярагъар.

Дагъдин лекъер - ви рухваяр, Гуъзел тушни хуп! ви рушар!

Намус - гъейрат гвай инсанар, Сагъвал керчек чи Ярагъар.

Гъамга хътин чар-булахар, Дагъдилай къвез къайи шагъвар, Самур вацлув гвай дамахар, Женнет я вун, чи Ярагъар!

Чехибуруз гуърмет авай, Гъар са квалле девлет авай, Рикле намус - гъейрат авай, Руьгъдин дестек чи Ярагъар.

Шагь-Эмиран мурад я къе, Мад гъаркъуъ хъуй ви мерд рекъер. Терг хуй вири къаяр-мекъер, Абад уьстек чи Ярагъар.

Шагь-Эмир АЛИМОВ

Пехил жемир

Писвал хъайи члавуз, дуств кас, чарадаз, Ваз шад жемир, хийир хъана лугъуз ваз. И дуъньяда чун вири я мугъманар, Пехил жемир куън сад-садал, инсанар.

Пехил инсан гъич садазни жедач хуш. За лугъузвай гафар пичли палар туш. Адахъ галаз къекъевейтла вун гъак! рекъе, Вун баладик акатда, дуств, лап еке.

Винелай ам хъвер алаз вахъ рахада, Вунни адан гафарихъ гъак! агъада, Вуч аватла адан рикле жедач чир, Пехил касди ваз лугъуда чирин сир.

Пехил касни члур кас са гафар я, Абурун риклер, валлагъ, члулав ва дар я. Пехил жемир са члавузни чарадал, Са кваллахни къведач ви, дуств, арадал...

Рустам ЖАМИРЗОЕВ

Къве чин алайбуруз

Къве чин алатла, жед къве мез. Ви гуъгуъна рахаз жеда, Фитне даим мецел элкъвез. Таб ихтиллат аваз жеда. Квезни акуна жеде абуру, Авайди туш чпихъ абуру. Фитнедив къацлурда вири, Чидайбур туш мукъва-къили.

Нер тваз гъарна хуп! къекъеведа, Вич зат! тушиз, вал хъуьреда. Табда вичин хийир патал, Тахсирарни илитда вал.

Ви чинал тарифар рахаз, Гуъгуъна вун жеда жакъваз. Ихътинбуруз жемир сирдаш, Са члавузни къамир юлдаш.

Лап писбур я чеб хесетриз, Шерик жеч гъич дуъз суьгъбетриз. Гъардаз вичин пис хесият, Чир хъайитла, зун рази я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана Хъсан пешекаррикай сад

Асият МИРЗАЛИЕВА,
Хазран КЪАСУМОВ

Хуьруьн мектебда келай лезги руша Дагъустандин государственнй университет яру диплом къачуналди акъалтарун, гугъуьнлай уьлкведин меркезда кваллахун, вини дережадин пешекар хъун регъят кар туш. Ихътин дамахлу крар акъалтгай алакьунар авайбурулай алакьда. Къе чаз вичикай суьгьбет ийиз кланзавай, ери-бине Къасумхуьрелай тир Эльмира МЕЛИКОВАДИЛАЙ хъиз.

Эльмира 1990-йисан 16-майдиз Эдуард Идаятович ва Замира Салиговна Меликоврин хизанда дидедиз хъана. 2007-йисуз ада Къасумхуьруьн 1-нумрадин юкьван мектеб лап хъсан къиметралди акъалтарна. Келунин ва ахлакъдин жигъетдай виридаз чешне хъайи Эльмирадин шикил, 5-клас-сдилай эгечна, мектебдин гъурметдин доскада хъана. И йисара ада са шумудра райондин ва республикадин олимпиадайра квенквечи чкаяр къуна.

2007-йисуз Э.Меликова Дагъустандин государственнй университетдин химиядин факультетдин фармацевтикадин отделенидик экечна. Студент тир йисарани ада университетдин общественнй уьмуьрда, Вироссиядин студентрин ва жегил алмирин конференцияра активвилелди иштиракна, ам гзаф къадар сертификатриз ва дипломриз лайихлу хъана.

Э.Меликовади 2012-йисуз ДГУ яру диплом къачуналди къутягъна. 2012-йисалай 2013-йисалди жегил пешекарди Махачкъала шегьерда аптекайрин "Целитель" хиле, гъа са вахтунда Р.Аскерханован тварунихъ галай Дагъустандин базовый медицинадин колледжда педагогвиле кваллахна, "Фармацевтическая технология" ва "Управление и экономика фармации" предметрай тарсар гана. 2013-йисуз Эльмира Эдуардовна

Москвализ фена, "А5" аптекайрин хиле фармацевтивиле кваллахал акъвазна.

2016-йисуз Э. Меликовади Р.Аскерханован тварунихъ галай Дагъустандин базовый медицинадин колледж тафаватлувилелди акъалтарна, "Фармацевт" пешекарвал къачуна. Гъа и йисуз къетген чирвилер ва алакьунар авай лезги руш, "36,6" аптекайрин хилез фена, чехи администратордин къуллугъдал акъвазна.

2019-йисуз Эльмира Меликовадиз Москвада "Экономика и управление в фармации" пешекарвални гана. А чавалай къенин йикъалди ада "36,6" аптекайрин зурба хиле чирвилер гудай мобильный 1-нумрадин дестеда бизнес-тренер яз кваллахзава.

2019-2020-йисара Эльмира Эдуардовнади "36,6" компаниядин виридалайни хъсан тренер лагъай тварни къачуна. Ада уьлкведин меркезда ва маса субъектра тухузвай пешекарвилени конкурсра, интеллектуальный къугъунрани иштиракзава, анра квенквечи чкаяр къазва. Ик1, алай йисуз "36,6" аптекайрин провизор Виктория Покрашенкодихъ, тренер-провизор Еле-

на Дейнекодихъ, "ГОРЗДРАВ" аптекайрин фармацевт-насиьгъатчи Ольга Гришинадихъ галаз санал тренер-провизор Эльмира Меликовади фармацевтринни провизоррин интеллектуальный "Профессионалы RX" къугъуна гъалибвал къачуна.

- Чи пешеда жуван чирвилер гъар юкьуз цийи хъувун чарасуз я, - лагъана Э.Меликовади интеллектуальный къугъуна гъалиб хъайидалай гугъуьнлиз журналистрихъ галаз авур суьгьбетда. - За гзаф келзава, жува жувал ва жуван гъалатрал кваллахзава. За чи компанияда тухузвай жуьреба-жуьре тренинга иштиракзава, цийи чирвилер къачун патал алава чешмеяр ишлемишзава. За вирибуруз конкурсра, интеллектуальный къугъуна иштирак авун меслят къалурзава. Им жуван чирвилер си-нагъдай ва мадни артухардай хъсан мумкинвал я. Къастунал кевивили, уьмуьр хъсан жедайдахъ инанмишвили гъар са касдиз мадни виниз тир дережадиз хкаж жез къумекда.

Лезгистандин твар виниз хкажзавай лезги руш чаз мадни вини дережайрив агакьна кланзава.

Къез чидани?

Жанавуррикай делилар

Жанавурур акъуллу ва дурум гудай вагъши гъайванар яз гъисабзава. Абуру дуньядин саки вири чкайра яшамиз жезва. Жанавуррин луж тамун маса гъайванар, гъатта инсанар патални хаталу я. "Тамун санитарар" лугъузвай и вагъшияр, бязи чешмейри тести-кързавайвал, эхиримжи вахтара тимили жезва. Ингъе жанавуррикай са бязи итижлу делилар:

- Жанавурриз 7-8 километрдин мензилдайни сес къведа.
- Маса зат1 жагъун тавурла, бязи вахтара жанавурри леш неда.
- Жанавурур саки вердишариз тежедай гъайванар я, гъатта шараг чавалай инсанрихъ галаз яшамиз хъайитлани.
- Туьн авачиз жанавурдивай 5-7 юкьуз дурум гуз жеда.
- Гишин члавуз еке жанавурди са сеферда 8-10 килограмм як неда.
- И вагъшийрин лужуник 3-4 чехи жанавурни жеда.
- Жанавурри йифен уьмуьр кьиле тухузва, са йифен вахтунда абурувай 70-80 километрдин мензил атлуз алакьда.
- Лужунин кьиле авай жанавур гъамиша квенкве жеда.
- И гъайванрилай 4-5 метрдин къакъандиз хкадариз алакьда.
- Жанавуррин ранг абуру яшамиз жезвай чкади-

лай аслу я: къумлухда абуру хъипивални фичивал квайбуру жеда, тама - рехибур, полярный районра - лацубур.

- И вагъшийривай са сятда 60-65 километрдииз чукурриз жеда.
- Чакъалар ва койотар жанавурриз мукьва гъайванар я.
- Тебиатда жанавурри инсанрал тек-туьк дъушурла гъужумда. Адет яз, гзафни-гзаф пехъи жанавурри гъужумда. Сагълам жанавурур инсандив геле-меле агатдач.
- Жанавурривай 15-20 километрдин мензилдайни гъиссиз жеда.

Уьлкведа ва дуньяда

Чуьруькар акъвазнавач

Эрменистандин оборонадин министерстводи Азербайжандин терефди сергъятдал гуйллейяр ахъайнавайдакай малумарна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузва.

Къейдзавайвал, Азербайжандин яракьлу къуватри нубатдин сеферда гуйлгула туна ва недай-хъвадай суьрсатар тухузвай машиндиз гуйлле гана. Цай гунин нетижада улакьдиз бегъем хасаратвал хъана. Агвалат кьиле феи чкада алай вахтунда гъалар пайгардик ахкатнава.

Азербайжандин подразделениеяр мад сеферда Эрменистандин Варденис райондин мулкарал фейидакай 28-июлдиз малум хъанай.

Рапар ядач - кваллахдивай

къерехда

Узбекистандин президент Ш.Мирзиёева коронавирсудиз акси рапар ягъ тавунвай къуллугъчияр кваллахдивай къерех ийидай ихтияр гузвай къанун акъуднава. Идакай "Podrobno.uz" чешмедди хабар гузва.

Къанундал асаслу яз, Узбекистандин санитариядин къилин дуктурдивай азардин вилик пад къунин мураддалди агъалийриз чарасуздака рапар ягъунин серенжем къабулиз жеда. И республикада 131 агъзурдалай гзаф инсанрик коронавирсуд акатнава, къейибурун къадар агъзурдав агакъзава.

Къиникъин хаталувал

США-дин къушунриз къумек гайи Афгъанистандин агъалияр къиникъин хаталувилек акатнава. Идакай "Новости" РИА-дин векилдиз Афгъанви таржумачи Исмаил Кхана ихтилатна.

Адан фикирдалди, чуру гъерекатар кьиле тухузвай "Талибан" тешкилатдин (Россияда къадагъа авунва) боевикри Америкадин аскеррихъ галаз алакьалувилелди кваллахай агъалийриз регъимлувал къалурдач. "Эгер уьлкведин сагъибвал авун боевикрин ихтиярда гъатайтла, абуру америкавийриз къумекар гайи гъар сад рекьиде", - лагъана ада.

Таржумачиди алава хъувурвал, боевикриз арадал атанвай чуьруькар ислегъвилелди пайгардик кухтадай къаст авач. Адан гафаралди, США-дин ва НАТО-дин аскерар боевикрин клеретдин къуватар артух хъанвай макъамда Афгъанистандин мулкарар экъечизава.

Тамар кузва

Якутияда кузвай тамарин майданрин умуми къадар 4 миллион гектардилай алатнава. Эхиримжи суткада тамун 344 гектар цу къуна. Санлай къачурла, республикада 171 цайлах арадал атанва. "ТАСС" чешмедди хабар гузвайвал, Россиядин оборонадин министерстводи инженеррин рота ва тамун цаяр туьхуьрдай махсус техника ракъурнава.

Ичли рикелай ишлемиш

тийидай суьрсатар

Дуктур, пегъризчи А.Белоусовади экуьнахъ ичли рекелай туьн къадагъа тир няметрин тварар къуна. Абурук кофе, хуьредин тям хъсанардай кудай затлар, цитрусар ва газ квай хъвадай затлар акатзава. Пешекардин фикирар "Звезда" каналдин сайтда раижнава.

Ада ихтилатайвал, экуьнахъ ичли рекелай хъвайи кофеди иштгъ агъузарзава, гъавилей ам нагъар авурдалай къулухъ хъун хъсан я. И дуьшуьшда кофеди инсандин бедендиз зарар гудач.

Няметрин тям хъсанардай жуьреба-жуьре туьнт затлар ичли рекелай ишлемишунни хуьквдин азарар еримлу авунин хаталувал арадал гъизва. Ихътин затлар, адет яз, бутерброддик жеда.

Крым рикляй акъудзавач

Украинадин президент В.Зеленскийди Крымдикай фикирун давам жезва. Адан гафаралди, Крымдикай гуя садрани Россиядин мулк жедач. Адан гафар "Политика Страны" Telegram-каналди раижнава.

Ада гуя Россиядиз, Украинадиз хъиз, Крым клан жедач лугъуза.

Украинадин МИД-дин кьил Д.Кулебади гъисабзавайвал, Москвадинни Украинадин алакьаяр къвердавай мадни пис жеда.

Вири ахтармишда

Коронавирсудин тлугъвалди кьил кутур Китайдин Ухань шегьерда алатай йисалай инихъ сифте яз вирус акатнавай пуд дуьшуьш дуьздак акъуднава. Идалайни гъейри, тайин лишанар малум тушиз вирус акатнавайбуру ава.

Гукумдарри, алатай йисуз хъиз, мад сеферда шегьердин вири агъалийрик вирус кватла ахтармишдайвал я. Алатай йисан майдин вацра и серенжем 19 йикъан къене тамамдиз кьилиз акъуднай.

Яшлуди дустагъда

Германияда 100 йисан яшда авай виликан къаравул дустагъда твадайвал я. Яшлу ватандашдик къанунсуз 3518 кардиз масабурухъ галаз шериквал авунай тахсир кузава. Идакай "Лента.ру" чешмеда кхъенва.

Къуьзуьвилезни килиг тавуна, адан сагъламвал суддин вилик жаваб гудай гъалда авайди яз гъисабнава.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 9-август

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги

08.05 «Здравствуй, мир!» 0+

08.35 Д/ф «Русский музей детям» 7 с

09.05 «Галерея искусств»

09.30 Х/ф «Влюблен по собственному желанию» 0+

11.05 «Человек и право»

12.10 «Служа Родине» 12+

12.30 Время новостей Дагестана

12.55 Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо» 0+

14.30 Время новостей Дагестана

14.50 Передача на ругульском языке «Халк, девир ва эдеб» 12+

15.30 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+

16.30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+)

09.00 Новости. (16+)

09.25 «Доброе утро». (12+)

09.50 «Жить здорово!» (16+)

10.55 «Модный приговор». (6+)

12.00 Новости. (16+)

12.15 «Время покажет». (16+)

15.00 Новости. (16+)

15.15 «Давай поженемся!» (16+)

16.00 «Мужское/Женское». (16+)

17.00 «Время покажет». (16+)

18.00 Вечерние новости. (16+)

18.40 «На самом деле». (16+)

19.45 «Пусть говорят». (16+)

21.00 «Время». (16+)

21.30 Т/с «Гадалка». (16+)

23.35 «Вечерний Ургант». (16+)

00.55 «Вениамин Смехов. Атос влюбленных глазами». (12+)

02.00 «Время покажет». (16+)

03.00 Новости. (16+)

03.05 «Время покажет». (16+)

РОССИЯ 1

09:00 Канал «Гюлистан»

14:30 Вести-Дагестан

17:15 МВД

17:20 Вакцинация

17:45 «Традиции и обычаи сел.Ругуджа»

18:05 Акценты.

05.00 «Утро России».

09.00 Местное время.

09.30 «Утро России».

09.55 «О самом главном».

11.00 «Вести».

11.30 Судьба человека

12.40 «60 минут». (12+)

14.00 «Вести».

14.30 Местное время.

14.55 Т/с «Дуэт по праву».

17.00 «Вести».

17.15 «Андрей Малахов».

18.40 «60 минут». (12+)

20.00 «Вести».

21.05 Местное время.

21.20 Т/с «Вместе навсегда». (12+)

00.50 Т/с «Преступление».

02.35 Т/с «Тайны следствия».

04.10 Т/с «Женщины на грани». (16+)

НТВ

04.40 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+)

06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+)

08.00 «Сегодня».

08.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+)

10.00 «Сегодня».

10.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+)

11.20 Т/с «Красная зона». (12+)

13.00 «Сегодня».

13.20 «Чрезвычайное происшествие».

14.00 «Место встречи».

16.00 «Сегодня».

16.20 Т/с «Шеф». (16+)

19.00 «Сегодня».

19.40 Т/с «Шеф». (16+)

23.00 «Сегодня».

23.20 Т/с «Профессионал». (16+)

03.10 Т/с «Адвокат». (16+)

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+)

06.45 Д/ф «Реальная мистика». (16+)

07.45 По делам несовершеннолетних. (16+)

09.25 Давай разведемся! (16+)

10.30 Тест на отцовство. (16+)

12.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+)

13.45 Д/ф «Порча». (16+)

14.15 Д/ф «Знахарка».

14.50 Мелодрама «Ноты любви». (Украина)

19.00 Т/с «Солнечный ноябрь», 1-4 с. (Украина)

23.05 Т/с «Дыши со мной», 13-15 с. (16+)

02.05 Д/ф «Реальная мистика». (16+)

03.00 Д/ф «Порча». (16+)

03.25 Д/ф «Знахарка». (16+)

03.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+)

04.40 Тест на отцовство. (16+)

06.20 6 кадров. (16+)

ТВ-ЦЕНТР

06.00 Настроение.

08.10 Х/ф «Голубая стрела».

10.00 Д/ф «Зигзаги и удачи». (12+)

10.55 Х/ф «Бриллиантовая рука». (12+)

11.30 «События».

11.50 Т/с «Отец Браун».

13.40 «Мой герой». (12+)

14.30 «События».

14.50 «Город новостей».

15.05 Т/с «Чисто московские убийства». (12+)

16.55 Д/ф «Битва за наследство». (12+)

17.50 «События».

18.15 Х/ф «Дом у последнего фонаря». (12+)

22.00 «События».

22.35 «История спасения. Животный страх». (16+)

23.05 «Знак качества».

00.00 «Петровка, 38». (16+)

00.20 «Прощание. Любовь Полищук». (16+)

01.05 Д/ф «Актерские драмы. Приказано полюбить». (12+)

01.50 «Осторожно, мошенники!» (16+)

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с «Оружие Победы». (6+)

06.10 «Не факт!» (6+)

06.45 Х/ф «Инспектор ГАИ». (12+)

08.25 Т/с «Благословите женщину». (12+)

09.00 Новости дня.

09.20 Т/с «Благословите женщину». (12+)

13.00 Новости дня.

13.35 Т/с «Кремень». (16+)

18.00 Новости дня.

18.20 Д/с «Сделано в СССР». (6+)

18.50 Д/с «Битва за небо».

19.35 Д/с «Загадки века».

20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Иван Ефремов. Шпильковский истории».

21.15 Новости дня.

21.25 «Открытый эфир».

23.05 «Между тем». (12+)

23.40 Х/ф «Инспектор уголовного розыска».

01.30 Х/ф «Будни уголовного розыска». (12+)

саласа, 10-август

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана

07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»

08.00 Мультфильм 0+

08.30 Время новостей Дагестана

08.50 Х/ф «Выпускник»

10.45 «Угол зрения» 16+

11.15 Т/с «Владыка морей» 13 с. 12+

12.30 Время новостей Дагестана

12.55 «Глянец» 0+

13.45 «Точка зрения» 2+

13.55 «На виду» 12+

14.30 Время новостей Дагестана

14.50 Передача на табасаранском языке «Мил»

15.30 Д/с «Архитекторы мостов» 1 с. 12+

16.05 Мультфильм 0+

16.30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+)

09.00 Новости. (16+)

09.25 «Доброе утро». (12+)

09.50 «Жить здорово!» (16+)

10.55 «Модный приговор». (6+)

12.00 Новости. (16+)

12.15 «Время покажет». (16+)

15.00 Новости. (16+)

15.15 «Давай поженемся!» (16+)

16.00 «Мужское/Женское». (16+)

17.00 «Время покажет». (16+)

18.00 Вечерние новости. (16+)

18.40 «На самом деле». (16+)

19.45 «Пусть говорят». (16+)

21.00 «Время». (16+)

21.30 Т/с «Гадалка». (16+)

23.35 «Вечерний Ургант». (16+)

00.55 «Юлия Гусман. Человеческий оркестр». (12+)

01.55 «Время покажет». (16+)

03.00 Новости. (16+)

03.05 «Время покажет». (16+)

РОССИЯ 1

09:00 Канал «Лалаан»

14:30 Вести-Дагестан

17:15 МВД

17:20 Актуальное интервью.

17:45 Моя малая родина.

18:05 Территория искусства

05.00 «Утро России».

09.00 Местное время.

09.30 «Утро России».

09.55 «О самом главном».

11.00 «Вести».

11.30 Судьба человека

12.40 «60 минут». (12+)

14.00 «Вести».

14.30 Местное время.

14.55 Т/с «Дуэт по праву».

17.00 «Вести».

17.15 «Андрей Малахов».

18.40 «60 минут». (12+)

20.00 «Вести».

21.05 Местное время.

21.20 Т/с «Вместе навсегда». (12+)

00.50 Т/с «Преступление».

НТВ

04.45 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+)

06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+)

08.00 «Сегодня».

08.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+)

10.00 «Сегодня».

10.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+)

11.20 Т/с «Красная зона». (12+)

13.00 «Сегодня».

13.20 «Чрезвычайное происшествие».

14.00 «Место встречи».

16.00 «Сегодня».

16.20 Т/с «Шеф». (16+)

19.00 «Сегодня».

19.40 Т/с «Шеф». (16+)

23.00 «Сегодня».

23.20 Т/с «Профессионал». (16+)

03.10 Т/с «Адвокат». (16+)

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+)

06.50 Д/ф «Реальная мистика». (16+)

07.50 По делам несовершеннолетних. (16+)

09.30 Давай разведемся! (16+)

10.35 Тест на отцовство. (16+)

12.45 Д/ф «Понять. Простить». (16+)

13.55 Д/ф «Порча». (16+)

14.25 Д/ф «Знахарка». (16+)

15.00 Мелодрама «Любовь в розыске». (16+)

19.00 Т/с «Солнечный ноябрь», 5-8 с. (16+)

23.05 Т/с «Дыши со мной», 16-18 с. (16+)

02.05 Д/ф «Реальная мистика». (16+)

03.05 Д/ф «Порча». (16+)

03.30 Д/ф «Знахарка».

03.55 Д/ф «Понять. Простить». (16+)

04.45 Тест на отцовство. (16+)

06.25 6 кадров. (16+)

ТВ-ЦЕНТР

06.00 Настроение.

08.15 «Доктор И...» (16+)

08.50 Х/ф «Жених из Майами». (16+)

10.30 Д/ф «Александр Койдановский. По лезвию бритвы». (12+)

11.30 «События».

11.50 Т/с «Отец Браун».

13.40 «Мой герой». (12+)

14.30 «События».

14.50 «Город новостей».

15.05 Т/с «Чисто московские убийства». (12+)

16.55 Д/ф «Блеск и нищета советских миллионеров». (12+)

17.50 «События».

18.10 Х/ф «СуФлер».

22.00 «События».

22.35 «Вся правда». (16+)

23.05 «90-е. «Поющие трупы». (16+)

00.00 «Петровка, 38». (16+)

00.20 «Хроники московского быта». (12+)

01.05 «Прощание. Юрий Никулин». (16+)

01.45 «Осторожно, мошенники!» (16+)

ЗВЕЗДА

06.05 Д/с «Сделано в СССР». (6+)

06.20 Х/ф «Один шанс из тысячи». (12+)

08.00 Т/с «Легенда об Ольге». (16+)

09.00 Новости дня.

09.20 Т/с «Легенда об Ольге». (16+)

13.00 Новости дня.

13.15 Т/с «Легенда об Ольге». (16+)

18.00 Новости дня.

18.20 Д/с «Сделано в СССР». (6+)

18.50 Д/с «Битва за небо. История военной авиации России». «Быстрее звука». (12+)

19.35 «Улика из прошлого».

20.25 «Улика из прошлого».

21.15 Новости дня.

21.25 «Открытый эфир».

23.05 «Между тем». (12+)

23.40 Х/ф «Тревожный вылет». (12+)

01.25 Т/с «Не забывай».

04.20 Х/ф «Повторная свадьба». (16+)

арбе, 11-август

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана

07.20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

08.00 Мультфильм 0+

08.30 Время новостей Дагестана

08.50 Х/ф «Отчаянный ковбой» 0+

10.25 «Время футбола»

11.00 Проект «Удивительные горы» 0+

11.15 Т/с «Владыка морей» 14 с. 16+

12.30 Время новостей Дагестана

12.55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+

14.05 «Подробности» 12+

14.30 Время новостей Дагестана

14.50 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

15.30 «Колцса» 12+

16.30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (12+)

09.00 Новости. (16+)

09.25 «Доброе утро». (12+)

09.50 «Жить здорово!» (16+)

10.55 «Модный приговор». (6+)

12.00 Новости. (16+)

12.15 «Время покажет». (16+)

15.00 Новости. (16+)

15.15 «Давай поженемся!» (16+)

16.00 «Мужское/Женское». (16+)

17.00 «Время покажет». (16+)

18.00 Вечерние новости. (16+)

18.40 «На самом деле». (16+)

19.45 «Пусть говорят». (16+)

21.00 «Время». (16+)

21.30 Т/с «Гадалка». (16+)

23.35 «Вечерний Ургант». (16+)

00.55 «Предсказание».

01.55 «Время покажет». (16+)

03.00 Новости. (16+)

03.05 «Время покажет». (16+)

РОССИЯ 1

09:00 «Маданият»

14:30 Вести-Дагестан

17:15 МВД

17:20 Право на справедливость

17:45 Вакцинация

18:05 Док.фильм.»Дагестан – край гор»

05.00 «Утро России».

09.00 Местное время.

09.30 «Утро России».

09.55 «О самом главном».

11.00 «Вести».

11.30 Судьба человека

12.40 «60 минут». (12+)

14.00 «Вести».

14.30 Местное время.

14.55 Т/с «Дуэт по праву».

17.00 «Вести».

17.15 «Андрей Малахов».

18.40 «60 минут». (12+)

20.00 «Вести».

21.05 Местное время.

21.20 Т/с «Вместе навсегда». (12+)

00.50 Т/с «Преступление».

02.35 Т/с «Тайны следствия».

НТВ

04.40 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+)

06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+)

08.00 «Сегодня».

08.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+)

10.00 «Сегодня».

10.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+)

11.20 Т/с «Красная зона». (12+)

13.00 «Сегодня».

13.20 «Чрезвычайное происшествие».

14.00 «Место встречи».

16.00 «Сегодня».

16.20 Т/с «Шеф». (16+)

19.00 «Сегодня».

19.40 Т/с «Шеф». (16+)

23.00 «Сегодня».

23.20 Т/с «Профессионал». (16+)

03.10 Т/с «Адвокат». (16+)

ДОМАШНИЙ

06.30 6 кадров. (16+)

06.50 Д/ф «Реальная мистика». (16+)

07.50 По делам несовершеннолетних. (16+)

09.25 Давай разведемся! (16+)

10.30 Тест на отцовство. (16+)

12.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+)

13.45 Д/ф «Порча». (16+)

14.15 Д/ф «Знахарка».

14.50 Мелодрама «Мама моей дочери». (Украина)

19.00 Т/с «Солнечный ноябрь», 9-12 с. (16+)

23.00 Т/с «Дыши со мной», 19 и 20 с. (16+)

01.00 Т/с «Дыши со мной. Счастье взаимно», 1 с.

02.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+)

02.50 Д/ф «Порча». (16+)

03.15 Д/ф «Знахарка».

03.40 Д/ф «Понять. Простить». (16+)

04.30 Тест на отцовство. (16+)

ТВ-ЦЕНТР

06.00 Настроение.

08.15 Х/ф «Испытательный срок».

10.20 Д/ф «Жанна Прохоренко. Баллада о любви». (12+)

11.30 «События».

11.50 Т/с «Отец Браун».

13.40 «Мой герой». (12+)

14.30 «События».

14.50 «Город новостей».

15.05 Т/с «Чисто московские убийства». (12+)

16.55 Д/ф «Актерские драмы. Борьба за роль».

17.50 «События».

18.10 Х/ф «Триумфальный пес королевы Джованны».

22.00 «События».

22.35 «Обложка. Звездные хоромы». (16+)

23.05 Д/ф «Маргарита Терехова. Всегда одна».

00.00 «Петровка, 38». (16+)

00.20 «Женщины Михаила Евдокимова». (16+)

01.05 «Знак качества».

01.45 «Осторожно, мошенники!» (16+)

ЗВЕЗДА

06.05 «Не факт!» (6+)

06.40 Х/ф «Чистое небо». (12+)

09.00 Новости дня.

09.20 Т/с «Ночные ласточки». (12+)

13.00 Новости дня.

13.15 Т/с «Ночные ласточки». (12+)

18.00 Новости дня.

18.20 Д/с «Сделано в СССР». (6+)

18.50 Д/с «Битва за небо. История военной авиации России».

19.35 Д/с «Секретные материалы».

20.25 Д/с «Секретные материалы». «Охота на наследника Гитлера».

21.15 Новости дня.

21.25 «Открытый эфир».

23.05 «Между тем». (12+)

23.40 Х/ф «Небесный тихоход».

01.15 Х/ф «Валерий Чакалов».

02.40 Т/с «Трое с площади Карронад». (12+)

хемис, 12-август

РГВК

07.00 Новости Дагестана

07.20 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» 12+

08.00 Мультфильм 0+

08.30 Новости Дагестана

08.50 Х/ф «Марни» 12+

11.15 Т/с «Владыка морей» 15 с. 16+

12.30 Новости Дагестана

12.55 «Здоровье» 12+

13.45 «Аутодафе» 12+

14.30 Новости Дагестана

<

жумья, 13-август

РГВК
07.00 Новости Дагестана
07.20 Передача на аварском языке «Паданги ламалли заманти» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 «Доброе утро». (12+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (12+).

РОССИЯ 1
05.00 «Утро России».
09.00 «Турчидаг»
14.30 Вести-Дагестан
17.15 МВД
17.20 Духовная жизнь
17.45 Наше право
18.05 Концерт. В горах Дагестана

НТВ
04.40 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.20 Т/с «Морские дьяволы». (16+).

киш, 14-август

РГВК
07.00 Новости Дагестана
07.20 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес» 12+

ПЕРВЫЙ
05.20 «Россия от края до края». (12+).
06.00 «Доброе утро». Суббота. (6+).

РОССИЯ 1
05.00 «Утро России». Суббота.
08.00 «Вести». Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ
04.45 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+).
06.40 «Кто в доме хозяйин?» (12+).

гьяд, 15-август

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ
05.25 Х/ф «Небесный тиход».
06.00 Новости. (16+).
06.10 Х/ф «Небесный тиход».

РОССИЯ 1
04.15 Х/ф «Хороший день». (12+).
06.00 Х/ф «Сюрприз для любимого». (12+).

НТВ
04.50 Т/с «Лесник. Своя земля». (16+).
06.40 «Кто в доме хозяйин?» (12+).

КУЛЬТУРА 9-15-АВГУСТАДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.30 «Пешком...»
07.00 Легенды мирового кино. Жан Габен.

АРБЕ
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.30 «Пешком...»
07.00 Легенды мирового кино. Марк Бернес.

ХЕМИС
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.30 «Пешком...»
07.00 Легенды мирового кино. Т. Окуневская.

ЖУМЬЯ
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.
06.30 «Пешком...» Москва.
07.00 Легенды мирового кино. Б. Чирков.

ИСЛЕН

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.

06.30 «Пешком...»

САЛАСА

06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30
Новости культуры.

06.30 «Пешком...»

КИШ

06.30 Святини христианского мира. «Гроб Господень. Свидетель Воскресения».

07.05 М/ф: «Кот Леопольд», «Каштанка», «В стране ловушек».

ИСЛЕН

11.10. Вести «Дагестан»

11.30. Радиоспектакль

Программа газурайди - Н.РАШИДОВА

Дин

Пайгамбарин варисар (шариатдин) алимар я
Кьуд мазгъабдин имамрикай
куьрелди

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 26,28-30-нумрайра)

2. Мугъаммад ибн аль-Гъасан аш-Шайбаний (гъижрадин 132-йисуз хана ва 189-йисуз кьена). Ам Васити шежерда дидедиз хъана, амма Куфада чехи хъана. Гзаф къанажагълу, зигинлу кас тир. Гъеле вичин шейх (муаллим) Абу Юсуфан девирда ам бажарагълуди яз машгъур хъана. Гъакни ада имам Маликавайни илим къачуна. Имам Шафиидихъ галаз ада "илимдин рахунар" (дискуссия) авуна. Ада гъадисрин "Ругуд ктабрин" гъакиндай имам Абу Гъанифадин фикъгъи (фикир-фагъумар) кхъенва. Гъанафи-мазгъабдин фикъгъи ктабра кхъейдини гъам я ва гъанафи-фикъгъида адан ктабар виридалайни чехи энциклопедия яз гъисабзава. Ас-Сирхисий лугъудай алимди вичин "аль-Мабусути" твар алай ктабда Мугъаммад ибн аль-Гъасан аш-Шайбанийдин кваллахриз баянар гайила, адан ктабрин кьиметлувал мадни артух хъана.

Гъанафи-мазгъабдин асулар ва адан ижтигъаддин рехъ

Имам Абу Гъанифади вичин мазгъаб Къуръандал, Мугъаммад пайгамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) Суннадал, "ижмаъдал" (са месэладин гъакиндай алимдин фикиррин реисадвал), "къиясдал" (ухшар тир месэляяр сад-садав гекъигун), "истигъсандал" (къве делилдикай лап мягъкемди, дуьзди, хъсанди хъагъун), урфдал" (адетрал), асгъабрин гафарал ва чалай вилик хъайи (динрин) шариатрал бинеламишна.

Амма бязи фикъгъидин-алимри, гъадисрин-алимри Абу Гъанифа критика (туьнбуьгъ) авуна (адан нукъсанар, чуру терефар къалурна) - ада гзаф "сагъигъ" ва "гъасан" (хъсан) гъадисар къабул тавуна, элкъурна лугъуз! Гъанафи-мазгъабдин алимри и кардиз ихътин жаваб гана: Абу Гъанифади "сагъигъ" ва "гъасан" (хъсан) гъадисар къабул тийиз тушир..., аксина ада са гъадис къабулуни карда лап кевивалзавай. Адан уьзуьр (гъахъардай себеб) и кар тир: ам вич (Абу Гъанифа) Куфада авай. А уьлкве гзаф фитнеяр, гъар жуьредин терефар, диндин рекъер, сиясатдин кваталар авай чка тир. Абурукай бязибур чпиз гъадисрин риваятар къундармишун (туькълурун) мумкин тир - тайин тир терефдиз гъалибвал хъун патал. Гъакни а девирда къундарма ва зайиф гъадисар гзаф машгъур тир. Ахътин гъадисар вичин мазгъабдик акат тавун патал ада абур къабул тийиз, къияс гзаф ишлемшзавай. Куфа Гъижаздикай (виче вагъй атанвай) ва Суннадин меркездикай (Мекка ва Медина) яргъа тир. Гъавилляй имам Абу Гъанифади гъадисар къабулуни ва абурал амал авунин карда игътиявал ийизвай (Аллагъдин шариатда мукъаятвал авун яз).

Абу Гъанифадин мазгъаб

чкъанвай (машигъур тир) уьлквейар

Гъанафи-мазгъаб машгъур я: Иракда, фарси уьлквейра, Мисрда, Шамда ва Магърибда (Мароккода). Гъакни Абу Гъанифади Хурасан, Сижистан, Табаристан, ад-Дайлам, Азербайжан, Эрменистан уьлквейра еке гуьурмет ва кесер ава. Усманрин (туьркерин) халифат хъайила, аник квай уьлквейрани гъанафи-мазгъаб машгъур хъана ва къенин ийкъалди ава: Туьркияда, Иракда, Сирияда, Лубнанда (Ливанда), Иорданияда, Афгъанистанда, Пакистанда, Индияда ва Азиядан бязи уьлквейра. Чи аямдани Мисрда шариатдин къазийри (дуванчийри) ишлемшзавай кьилин мазгъаб гъанафи-мазгъаб я.

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ сулар пайда хъайитIа, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Гъанафи-мазгъабдин кьилин ктабар

Имам Абу Гъанифади кхъенвай кьилин ктабар: "Аль-Фикъгъу-аль-Акбар", "Муснад-уль-Гъадис", "Китаб-уль-Алими валь-Мугъааллими".

Амма гъанафи-мазгъабдин кьилин ктабррикай рахайтIа, абурукъ "аль-Жамигъу аль-Кабир", "аль-Жамигъу ас-Сагъир", "ас-Сияру аль-Кабир", "ас-Сияру ас-Сагъир", "аль-Мабусути", "аль-Аслу ва аз-Зиядат" акатзава.

Гъанафи-мазгъабдин алимдин дережар кхъенвай ктаб: (Абу Гъанифадин девирдилай башламишна, алай аямдал къедалди хъанвай гъанафи-мазгъабдин алимдин тварар авай ктаб): "атI-Пабакъат ас-Сунния фи таражим аль-гъанафия" - Такиюддин ибн Абдулкъадир ат-Тамимий аль-Мисрий аль-Гъанафий (гъижрадин 1005-йисуз кьена).

Имам Абу Гъанифади лагъай гафар

Абу Гъанифади лагъана: "Къазиди (дуванчиди, судьяди) ришвет къачунмазди, ам къазивилляй акъатнава, гъатта ам кваллахдилай алуднаватчIани".

Абу Гъанифади лагъана: "Пайгамбардилай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) атанвай гъадисар чаз багъа я ва абур ашкъидивди, хушвилелди къабулзава (арабрин мисал: *гIала рраъси валь-гIайни* - "къилел ва вилел эцигнава"). Асгъабрилай агакънавай гъадисрикай рахайтIа, чна абуркай хъазава (керчекбур, якинбур). Асгъабрилай гъгъунай атанвай итимрин (табиинрин) гафар къабулуни жигъетдай чи хиве буржлувал авач. Яни, абурун гафар са бязибур къабулайтIани, къабул тийидайбурни ава. Пайгамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадисар, къуд халифадин гафар хъиз, абурун гафар къабулуни патахъай чал буржлувал алач. Абурни итимар я, чунни - итимар (абурни мусурманар я, чунни - мусурманар)".

Имам Абу Гъанифадикай алимри лагъанвай гафар

Имам аш-Шафииди лагъана: "Вири инсанар фикъгъида имам Абу Гъанифадилай аслу я".

Табиинрикай тир имам ва чехи алим Ибн аль-Мубарака лагъана: "Абу Гъанифа вири инсанрилай факъгъилу (фикъгъидай фагъумлу) кас я".

Асад ибн Амр алимди лугъуза: "Дугъриданни, Абу Гъанифади яхълур йисан къене месин капIни зкуьнин капI гъа са дастамазда (гъилер чуьхуьн гъаз) авуна (яни йифиз ксузвачир: ибадат ийиз, чирвилер къачуз).

Абу Гъанифадин хва Гъаммад чехи алим тир (гъижрадин 176-йисуз кьена). Гъаммадан хва (Абу Гъанифадин хтул) Исмаилини чехи алим тир. Адакай Басрадин къази хъанай.

Спорт

Россия 5-чкадал ала

Токиода кьиле физвай гатун спортдин къугъунра Россиядин командади гъелелиг 5-чка кьунва. Ибур 4-августдин нисинихъ малум хъанвай нетихаяр я.

"ТАСС" чешмеди къейдзавайвал, исятда Россиядин спортсменри къизилдин 14, гимишдин 21, буьруьнждин 18 медалар къазанмишнава.

Сад лагъай чкадал китаивияр ала, къвед лагъайдал - америкавияр, пуд лагъайдал - японвияр, къуд лагъай чкадал - австралиявияр.

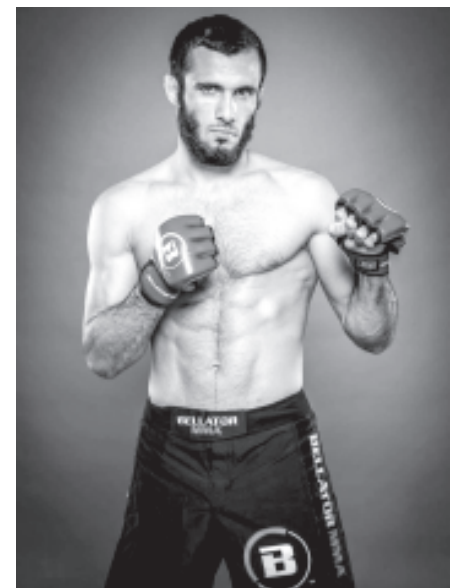
Къейд ийин, алай вахтунда Япониядин меркезда давам жезвай олимпиада алатай йисуз кьиле фин лазим тир, амма

коронавирусдин тIугъвал себеб яз шаз ам акъвазарна. Акъажунар 8-августдиз акъалтIа.

Нубатдин гъалибвал

ММА

Женгинин самбодай Россиядин, дуьньядин чемпион, какахъай женгерин пешекар пагъливан Ислам МАМЕДОВА Америкадин спортдин "Беллатор" тешкилатди 1-августдиз Лос-Анджелесда кьиле тухвай 263-турнирда Брент Примусан винел гъалибвал къачуна. Бягъсинин нетихада, судьяйрин къарардалди, Исламан гъалибвал раижна.

Алава: Лос-Анджелесда кьиле фейи турнирда иштиракай муькуь пуд дагъустанви спортсмендини гъалибвал къачуна.

Чи ватангълиди спортдин жуьребажуьре турнирра кьиле тухвай 21 бягъс 20 гъалибвал къачуналди акъалтIарнава. Ам анжах са сеферда кумукъна. Ислам Мамедов фадлай Гъаиб Нурмегъамедован командада спортдал машгъул жезва.

Им Ислам Мамедова "Беллаторда" кьиле тухванвай сад лагъай бягъс я. Къуй алакунар авай виклегъ спортсмендихъ машгъур тешкилатда гъалибвилерин циргъ давамардай мумкинвилерни къувар хъурай!

Дуствилин "Санал" кубок

ФУТБОЛ

И йикъара Къурагъ райондин физкультуррадинни спортдин ва жегъилрин крарин рекъий отделди къурагъви хуси карчийрихъ галаз санал райцентрада мини-футболдай 4-турнир кьиле тухвана. Идакай "Лезги газетдиз" райадминистрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Дуствилин "Санал" кубок патал тешкилай турнирда Къурагъ райондин хуьрерин жегъил футболлистрин командайри иштиракна. Къейдзавайвал, акъажуна иштиракзавай командайрин къадар гъар йисуз артух жезва. ЦIи 16 командади (Къурагърин, КъепIиррин, КIирийрин, КIутулрин, Геп-

хенрин, Хпезрин, Ашарин, Кумухдин...) иштиракна.

Къугъунриз гъахълудаказ кьимет гун патал къуншидаллай СтIал Сулейманан райондай судьядиз теклифнавай. Турнирдин сейли мугъманрин арада тхэквондодай олимпиададин чемпион Радик (Абурагъим) Исаев, спортдин и жуьредай чехи устад Малик Исаев, каратэдай 2 сеферда дуьньядин чемпион Шамил Рамазанов авай.

Финалдин паюна "Къурагъ" командади "Лекъер" командадин винел гъалибвал къачуна. Хъсан чкаяр къур командайриз, тафаватлудаказ къугъвай кьилдин футболлистриз кубокар, медалар, грамотаяр, пулдин ва маса пишкешар гана.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда актатзава Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420 Макъалар редакциядин туькъур хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалири пататхъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспекта, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.00

Газет "Издательство" "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6069

Г) - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД Отделение - НБ РД г.Махачкъала

БНК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

“Хоттабычар вахар” - Къурушдал

Чи мухбир

“Хоттабычар вахари” Европада виридалайни къакъанда авай Къурушрин хуьрун агъалийриз къумекна.

Къве руша, Евгениядини Фариди, Дагъустанда “Гамунал-самолетдал алаз Хоттабычар вахарин сиягъат” твар алай цийи проектдик къил кутунва. Рушар чеб Дагъустандай туш, амма чи республикадиз атана са шумуд йис я. Жуьреба-жуьре чкайрихъ галаз таниш хъайидалай къуллухъ рушариз Дагъларин уьлкве рикивайни хуш хъана. Абуру Дагъустанда дидевилизни аялвилеиз къумекар гудай “Дагълара авай чими къвал” центр ачухна.

Чаз малум хъайивал, гзаф аялар авай хизанриз, яшайиш-

дин жигъетдай четин гъалда авай, къвачерал залан дишегълийриз, ялгъузбуруз мергъяматлувилин ва психологиядин рекъерай жуьреба-жуьре къумекар гуз 4 йис я. Лап четин гъалара авай, аялар галай дишегълир къабулдай гъвечли къвални ава.

Алай вахтунда “Хоттабычар вахар” Дагъустандин дагълух хуьрериз физва. ИкI, нубатдин сеферда абур Докъузпара райондин Къурушрин хуьруз фена. - Чун Къурушрин ажайиб тлебиатди суьгъурда туна. Рагарни дагълар, чарчарар, булутар... Чкадин мектебдин математикадин муаллим Гуляди чаз Шалбуз дагъни къалурна, - ихтилатзава Фарида Бахшиевади.

Проектдин тешкилатчийри Къурушрин хуьрун игътияж авай бязи хизанриз къвал герек къведай затлар пишкешна.

Ван авуна Халисан хва

Абдулашим РАМАЗАНОВ, зегъметдин ветеран. Хив райондин Цналрин хуьр

Бажарагълу журналист, “Лезги газетдин” жавабдар секретарь Ш. Шихмуратован макъала (“Лезги газет”, 29-нумра, 22-июль) къелайла, зун гъиле къелем къуниз мажбур хъана. Ктабар гъелелиг зи гъиле гъатна-вачтлани, макъалади зак еке шадвал, гъевес кутуна.

“Багъа чил - багъа накъвар” ктабдин автор Гъамидов Алаудинахъ галаз зи члехи мукъва-къиливилер ава: чун Ватандин Члехи дяведин йисарин аялар хъун, чи бубайри хайи Ватан хуьник чпин лайихлу пай кутун, 1962-1968-йисара чна ДГУ-да санал къелун, 60 лагъай йисарилай инихъ “Лезги газетдихъ” галаз сих алакъа хъун. Низ чида Алаудина зи чарар гъикъван гъилелай - тулпалай авунатIа! Заз адан хизан, стхаяр мукъувай чир хъана. И алакъаяр гилани давам хъуни чак къведакни шадвал кутазва.

Дяве - им каш, мекъ, уьмуьр барбатIдай цай-гум тирди виридаз ашкара я. Залум дяведи чи халкъдиз авур гужар, миллионралди инсанар телефай къызгъин женгер садрани рикелай алатдач.

“Багъа чил - багъа накъвар” ктаб гъакан чкадал арадал атанвач. Ам халис хвавилеин, буба, диде къанивилеин, ватанперес, инсанперес касди юкъуз-йифиз датIана зегъмет чIугунин нетижа я.

Бубадин сур жагъурункай Алаудин Гъамидова гъеле къелзавай йисарилай инихъ фикрзавай. Ам адан эрзиман мурад тир. Мурад къилиз акъатна. Ам яргал сефердиз Тула шегъердиз фена. Ана бубадин сур жагъана. Анай къведайла, суралай накъвар хкана, хайи ХпитIрин чилик акадарна. И члехи метлебдин кар за дустуниз фад мубаракнай.

Гила за, чи хизанди Алаудиназ “Багъа чил - багъа накъвар” ктаб акъатун риклин сидкъидай мубаракзава. Къуй вичихъ геле-жегда ислягъ уьмуьрдикай члехи - члехи эсерар къхидай сагъвал, мумкинвал хуьрай!

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди “Дагагропромпроект” институтдин генеральный директор Назим Играмудинович Ханбалаев, адан хизандиз ва мукъва-къилийриз стха

Максим ХАНБАЛАЕВ

рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.

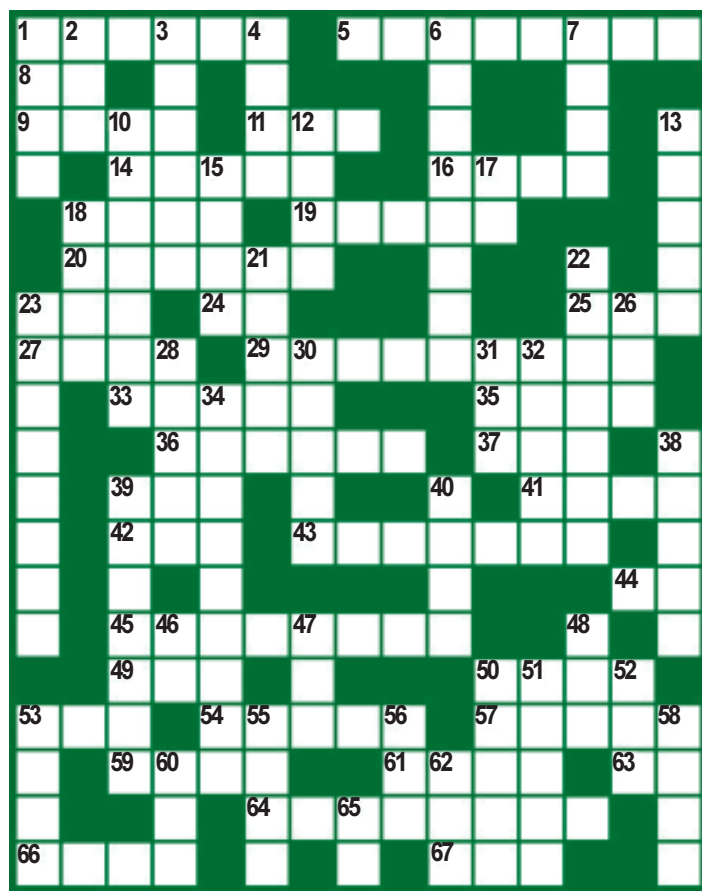
“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Махачкъала кардик квай лезгийрин милли медениятдин макандин (МЛНКА) председатель, чи газетдин амадаг Пакизат Рагъимхановадиз играми стха

Нарудин ТУЪМЕНОВ

рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.

Кроссворд

Туькъурайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Адакай Байрам Салимова риваят кхъенва. 5. Яракърин гъамбархана. 8. Туьнт яру ранг. 9. Средиземный гъуьле авай са остров. 11. Клерецрин са жуьре. 14. Чалагъандин жинсинин къуш. 16. Испанвийрин футболдин клубдин тIвар. 18. Парчадин жуьре. 19. “Чи дагъларин кфил” повесть кхъей писателдин тIвар. 20. Гъахълувал. 23. Масмар. 24. Тарцин майва. 25. Ягълмиш ва я тажуб хъайила, сивяй акъатдай гаф (урус чIалаз ингилеиз чIалай атанвай междометие). 27. Яшайиш. 29. Акъуллу, арифдар кас. 33. Дагъустандин вацIун тIварни я, радиодин тIварни. 35. Футболдин акъажунар. 36. Бегъердин гъуц (лезги мифология). 37. Храх... (хуьруьн тIвар). 39. Са гъилел вад... ала. 41. Имкан, мумкинвал. 42. КIани, играми (синоним). 43. Кениядин къилин шегъер. 44. Ламран гъараюн. 45. Даллалвал. 49. Са затIунал аватзавай экв клеv хъуналди арадал къведай шикил. 50. Къад кепек. 53. Башкириядин къилин шегъер. 54. Ленинан тIварунихъ галай а махсус шабагъ СтIал Сулейманаз гана. 57. Челелукъар, гъвечли къушар къадай алат. 59. Члехи бубадиз вичин гададин велед. 61. Дагъин миллет. 63. Лезги чIалан союз. 64. Нек хъвазвай гъайванрикай анжа и гъайвандивай лув гуз жезва. 66. Гъыл квайди, чуьнуьхдайди. 67. ГуьтIуь, сал.

ТИК ЦАРАРА: 1. Азербайжандин къилин шегъер. 2. Алемда машгъур хъайи боксер. 3. Ргай майвайрин ширинлух. 4. Хразвай гамуниз ганвай са тIвал. 6. Мукъвавал. 7. Къанажагъ. 10. СтIал Сулейманан райондин са хуьр. 12. Винелай алукидай партал. 13. Дегъ заманадин Фригийдин пагач. 15. Багъа къаш. 17. Туьн. 18. Гъамиша (синоним). 21. Тамун гуьрчег верч. 22. “Къилинж Къемер” романда Къемеран къанидан тIвар. 23. Чарадан зегъметдал яшамеш жезвай фукъиран. 26. Емеядин “улакъ”. 28. Ахцегърин къунши район. 30. Уьткъем гъайван. 31. Девекъуш хътин Австралиядин члехи къуш. 32. Къурушви машгъур боксердин тIвар. 34. Дагъустандин халкъдин шаир Майрудин... 38. Кири. 39. Ашпаз. 40. Пар ядай автомобилдин тIвар. 46. Музыкадин нотайрикай сад. 47. Индиядин вацI. 48. КIвалин гъайван. 50. Вагъши балугъ. 51. ЗатIар екез къалурдай шуьше. 52. Дагъ. 53. “Къушун” гаф дегъ лезги чIалал. 55. Инсандин ва я гъайвандин сивин къваларин кIарабар. 56. Алатай югъ (наречие). 58. Яру, вили, ал, хъипи. 60. Элукъзавай кициз лугъудай гаф. 62. Боксердин къилин “алатрикай” сад. 65. Дегъ девирдин Египетдин ракъбинин гъуц.

“ЛГ”-дин 30-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: Мегъежар, Дербент, Мант, Афата, Уонбаз, Къалпагъ, Жгъа, Илаж, Уяхвал, Рузи, Рельбер.

ТИК ЦАРАРА: Муддат, Живе, Тава, НутIуфа, Арза, Ажугъ, Акъажунар, Павг, Жейран, ИситIа, Литр.

<p>“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Белиж поселокдин администрациядин къил Рамиз Гъабибуллаеваз буба</p> <p>ГЪАБИБУЛЛАГЪ</p> <p>рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.</p>	<p>“Лезги газетдин” редакциядин коллективди шаир, мухбир Вадим Жамалдиноваз уьмуьрдин юлдаш</p> <p>Къизбике Гъасановна ЖАМАЛДИНОВА</p> <p>рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.</p>
---	---

“Дагагропромпроект” институтдин коллективди фадлай санал къвалахзавай генеральный директор Ханбалаев Назим Играмудиновичаз, адан хизандиз, мукъва-къилийриз стха

Максим ХАНБАЛАЕВ

кечмиш хъунихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.